

PRILOG IVANA LUCIUSA-LUČIĆA POVIJESTI RODA ZRINSKIH
I NJEGOVE VEZE S BANOM PETROM ZRINSKIM

Već na osnovi objavljenih djela Ivana Luciusa-Lučića i njegovih pisama zadarskom arhiđakonu Valeriju Ponteu moglo se do sada utvrditi dosta važnih podataka o Lučićevim istraživanjima prošlosti roda Zrinskih.

U djelima *Memorie istoriche di Tragurio ora detto Traù i Addenda vel corrigenda in Opere De Regno Dalmatiae et Croatiae* tiskanim u Veneciji 1673. g. Lučić je donio podatke o porijeklu roda Zrinskih od roda Šubića Bribirskih, te iznio da je Juraj sin Pavla II. 1347. g. u zamjenu za Ostrovicu dobio od kralja Ludovika grad Zrin, a njegovim je potomcima kralj Ferdinand 1554. g. dodijelio grad Čakovec. Lučić je također objavio tekst privilegija kralja Andrije II. (III), kojim je 1293. g. banu Pavlu I. Bribirskom i njegovoj braći Mladinu i Jurju podijeljena čast primorskog bana (*Banatus Maritimus*) kao nasljedna *in perpetuo*. Pri tome je Lučić istakao da se taj privilegij čuva kod potomaka bana Pavla, knezova Zrinskih, u njihovu arhivu u Čakovcu. Osim toga Lučić je objavio ispravu dužda Ivana Soranza (J. Superancija), kojom je 1314. g. podijeljeno mletačko plemstvo knezu Pavlu II. i njegovoj braći Mladinu i Jurju, pri čemu je naveo da se i ta isprava čuva kod njihovih potomaka knezova Zrinskih. Lučić je ujedno upozorio da je taj privilegij mletačkog plemstva obnovljen 1667. g. knezovima Zrinskim i opet kao potomcima kneza Pavla II.¹

Od posebnog je dakako značenja posveta Lučićeve karte »*Illyricum hodiernum*« banu Petru Zrinskom u izdanju »*De Regno Dalmatiae et Croatiae*« iz 1668. g. od izdavača J. Blaeua. Ta posveta prelazi okvire Lučićevih istraživanja prošlosti i ima šire aktualno značenje.

¹ G. Lucio, *Memorie istoriche di Tragurio ora detto Traù*, Venecija 1673, str. 132, 169—170, 241—243; *Addenda vel corrigenda in opere De regno Dalmatiae et Croatiae*, u I. Lucius, *Inscriptiones Dalmaticae*, Venecija 1673, str. 63—65.

U pismu Valeriju Ponteu, koje je objavio B. Poparić, od 4. IX 1666. g. Lučić navodi da vrši istraživanja za kneza Zrinskog i sjeća se razgovora s njime u Veneciji. U idućem pismu od 25. IX. 1666. g. Lučić javlja da mu dolaze novi poticaji za istraživanje od mladog kneza Ivana Antuna Zrinskog, koji se tada nalazio u Veneciji.² Iz tih i nekih kasnijih pisama može se razabrati da su se Lučićeva istraživanja odnosila uopće na porijeklo roda Zrinskih a napose na opise grbova i pečata Subića Bribirskih o čemu je prikupljao podatke od svojih prijatelja u Zadru, Šibeniku, Trogiru i Splitu.

Lučićevo zanimanje za Zrinske, kako se iz navedenog može razabrati, nije bilo vezano samo uz proučavanje prošlosti i porijekla roda, uz donošenje povijesnih podataka, odnosno objavljivanje isprava, već se na to gotovo uvijek nadovezuje spomen aktualnog stanja, dok se iz korespondencije jasno vidi da je Lučić bio ne samo osobno povezan s članovima obitelji Zrinski već od njih upravo angažiran za određena povijesna istraživanja.

Pa ipak kraj opsežne literature o I. Lučiću i njegovu djelu, kao i one o Zrinskim, i pored toga što se rezultatima Lučićevih istraživanja obilno koristilo, o njegovim radovima na prošlosti roda Zrinskih, a osobito o njegovim vezama sa Zrinskim, nije se u nas donedavno gotovo ništa pisalo.³ Toliko značajna posveta banu Petru Zrinskom karte *Illyricum hodiernum* ostala je dugo vremena nezamiječena i nepoznata⁴. Nedostatak suvremenih temeljitih monogra-

² B. Poparić, *Pisma Ivana Lučića Trogirana*, Starine JAZU, knj. 32, Zagreb 1907, str. 25—28. Poparić je u regestu pisma od 4. IX. 1666. pogrešno naveo da se radi o Lučićevim »odnošajima sa knezom (Ivanom Antunom) Zrinskim«, tako u pismu stoji samo »Sr. Conte de Zrinos«, dok u pismu od 25. IX. 1666. Lučić izričito navodi »*girovine Conte Giovanni Antonio Zrino*«. Poparić je svojevremeno iznosio da se radi o Lučićevim vezama s banom Petrom Zrinskim (v. raspravu B. Poparić, *Opet o italijanskom prevodu Lučićeva djela De Regno Dalmatiae et Croatiae*, Split 1896, str. 25), ali je izgleda iz nepoznatih razloga, odustao od tog stanovišta, što se vidi iz uvoda u izdanje citirane korespondencije gdje Poparić spominje samo Ivana Antuna Zrinskog (v. Starine JAZU, knj. 31, Zagreb 1905, str. 271).

³ Usp. M. Kurelac, »*Illyricum hodiernum*« Ivana Lučića i ban Petar Zrinski, Zbornik Historijskog instituta JAZU, vol. 6, Zagreb 1969, str. 143—154. Na veze I. Lučića sa Zrinskim upozorio je prvi B. Poparić (v. bilješka 2), dok se na Lučićevo pisanje o rodu Zrinskih (ne spominjući osobne odnose Lučić — Zrinski) opširnije osvrnuo F. Banfi u raspravi: *L'origine della famiglia Zrini*, Archivio storico per la Dalmazia, Roma 1934, voll. XVI, str. 607—620; XVII, str. 128—140. Pišući o porijeklu Zrinskih Banfi se dao na pobijanje Lučićeva stajališta o porijeklu Zrinskih od hrvatskog roda Bribirskih Subića, zastupajući tezu o njihovom porijeklu od ostataka romanskog stanovništva iz Bribira. Prema Banfiju »u žilama Zrinskih sjedinila se latinska krv s kraljevskom krvi Sv. Stjepana Ugarskog«. Ne treba posebno upozoravati na neznanstvenost tih Banfijevih postavki.

⁴ V. M. Kurelac, o. c. P. Kaer je u radu »*Aggiunte e correzioni autografe di Giovanni Lucio al «De regno Dalmatiae et Croatiae»*«, (Rivista Dalmatica — N. S. V., Zadar 1912, str. 213—253) pogrešno zaključio da posveta Zrinskom na karti »*Illyricum hodiernum*« nikada nije bila tiskana i da je ostala napisana rukom samo na pokusnom otkusku karte u Lučićevu vlastitom primjerku *De regno*, koji se čuva u Biblioteci samostana sv. Frane u Šibeniku. Primjerici

fija pisanih na osnovi danas pristupačne građe o Ivanu Lučiću kao i o Petru Zrinskom⁶ sigurno je jedan od razloga da je to pitanje ostalo nekako po strani i neobrađeno. Međutim postoje i neki objektivni za to razlozi. Na primjer svojevrсна oskudnost podataka u dosad poznatim vrelima, što je, bez sumnje, iziskivalo posebne napore oko njihova ugrađivanja u širi kontekst da bi se moglo postići ispravno razumijevanje i tumačenje događaja, da bi se izgradili odgovarajući zaključci ili pretpostavke.

U tom pogledu značajno je, svakako, da Lučić u djelu »*De Regno Dalmatiae et Croatiae*» (Amsterdam, 1666, 1667, 1668) opširno govori o Šubićima, Bribirskim, ali nigdje ne spominje Zrinske, a isto tako na genealoškoj tabli knezova Bribirskih od roda Šubića objavljenoj u *De Regno* nema daljeg nastavka loze Pavla II, koja svršava ondje s Jurjem i godinom 1340.

Lučić je o Zrinskim pisao, kao što je gore navedeno, u *Addenda vel corrigenda in opere De regno Dalmatiae et Croatiae* i u »*Memorie storiche di Traguria ora detto Tratu*», gdje je 1673. g. dopunio, ispravio ili opširnije obradio ono što je 1666. g. propustio ili nije mogao objaviti u *De Regno*. Međutim »*Addenda vel corrigenda ...*« ostala su gotovo zagubljena, jer su bila štampana uz djelo »*Inscriptiones Dalmaticae*«. Tako se desilo da Lučićevi ispravci i dopune nisu uzeti u obzir čak ni u kasnijim izdanjima djela *De Regno*, kao npr. kod J. Schwandtnera (1748) i J. T. Trattnera (1758).⁸

I analiza Lučićeve korespondencije s Valerijem Ponteom upućuje na još jednu zanimljivu činjenicu. Lučić naime o istraživanjima za Zrinske govori tekar u pismima poslije izlaska iz tiska njegova djela *De Regno*. Prije toga nema o Zrinskim nikakva spomena, iako Lučić u pismima opisuje gotovo svaku sitnicu vezanu uz svoj rad ili događaje u kojima je sudjelovao. O posveti karte »*Illyricum hodiernum*« banu Petru Zrinskom ne govori Lučić ni riječi, premda u više navrata piše Ponteou o toj karti i o sažetku koji je za tu kartu sastavio.⁷ Da li su se neka važna pisma o tom predmetu izgubila, a mogla su biti i zadržana kod Lučićevih prijatelja jer su kolala, ili

De Regno sa kartom na kojoj je posveta Zrinskom čuvaju se u: Muzej grada Trogira, Biblioteka splitskog kaptola, Split, Arhiv JAZU u Zagrebu, Biblioteca Vallcelliana, Rim i td.

⁶ Studija F. Račkog, *Povjestnik Ivan Lučić Trogiraniin*, Rad JAZU, sv. 49, Zagreb 1879, pisana je prije pronalaska i objavljivanja Lučićevih pisama V. Ponteou i drugih Lučićevih rukopisa. V. Brunelli u svojoj monografiji *Giovanni Lucio* (*Rivista Dalmatica*, Anno I, vol. 1, 2, Zadar 1899; Anno II, vol. 3, 4, Zadar 1900) nije obuhvatio pitanje odnosa Lučić-Zrinski, iako je za to imao rukopisnu i štampanu građu.

⁷ J. G. Schwandtner, *Scriptores rerum Hungaricarum, Dalmaticarum, Croaticarum veteres ac genuini*, sv. III, Vindobonae 1748, str. 1—465, 474—781 s genealoškim tablama i geografskim kartama; izdanje *De regno J. T. Trattnera*, Vindobonae 1758 nema »*Rerum Dalmaticarum scriptores*« kao ni genealoške i geografske table.

⁸ B. Poparić, *Pisma Ivana Lučića Trogiraniina*, Starine JAZU, knj. 32, Zagreb 1907, pisma od 16. II. 1667, 22. VI. 1667, 6. VI. 1668, 3. I. 1672, na str. 31, 35, 39, 55.

je Lučić u svojoj opreznosti izostavljao te informacije, jer je smatrao da mu se pisma plijene,⁸ ne može se ustanoviti i ostaje otvoreno pitanje. Svakako u ovoj korespondenciji, osim u citirana dva pisma, nema više nikakvog spomena Zrinskih pa čak nema, kako bi se očekivalo, vijesti o pogubljenju Petra Zrinskog 1671. g., što je bio prvorazredan evropski događaj.

Od posebne je stoga važnosti građa koja se čuva u Arhivu Hrvatske u Zagrebu a predstavlja jedan dio obiteljskog arhiva Zrinskih.⁹ Ova građa zaplijenjena prilikom konfiskacije Zrinsko-Frankopanskih dobara, čuvala se prvotno u Beču u Haus-Hof und Staats Archivu unutar »Ungarische acten« pod naslovom »Zrinische Familienacten«, a zatim od 1936. g., u Budimpešti u Mađarskom zemaljskom arhivu, odakle je 1958. g. prenesena u Zagreb. Ovdje se unutar mnogobrojnih spisa vezanih uz historijat obitelji Zrinski nalaze većim dijelom još nepoznata i neobrađena pisma Ivana Luciusa-Lučića.¹⁰ Od ukupno 13 pisama pisanih u razdoblju od 4. IX. 1666. g. do 28. VII. 1668. g. jedno je upućeno banu Petru Zrinskom, a ostala su naslovljena na njegova tajnika augustinca Marka Forstalla.¹¹ Lučićeva pisma vezana su po svojem sadržaju umnogome za ostalu građu koja se ovdje čuva a nastala je djelatnošću M. Forstalla, dvorskog teologa, tajnika i historioografa obitelji Zrinski. Ondje se nalazi skupina spisa (uglavnom koncepata i prijepisa) koji se odnose na postupak oko priznavanja mletačkog plemstva Petru Zrinskom, njegovu sinu Ivanu Antunu i nećaku Adamu, zatim razni kraći prikazi povijesti obitelji Zrinski iz pera M. Forstalla i drugih autora, genealoške table, prijepisi raznih natpisa, crteži grbova, regesti isprava iz arhiva Zrinskih u Čakovcu, prijepisi izvjesnog broja značajnijih isprava, rukopis Forstallova djela »Stemmatographia Mavor-

⁸ Pismo I. Lučića V. Ponteu od 23. V. 1663, l. c. str. 9.

⁹ Arhiv Hrvatske, Zagreb, Fond: »Obitelj Zrinski«, kut. 1, 2. Stara naznaka i signatura: *Zrinische Familienacten*, Hung. Fasc. 280 (5 konvoluta A-E), Fasc. 281 (3 konvoluta A-B-C); kratak pregled ove građe dao je F. Hauptmann, *Jugoslavensko-mađarski arhivski pregovori i njihovi rezultati*, Glasnik arhiva i društva arhivista Bosne i Hercegovine, God. I — knj. I, Sarajevo 1961, str. 139—140. Vidi također: Kosary *Domokos, Bevezetés Magyarország történetének forrásaiba és irodalmába I*, Budapest 1970, str. 770. — Ovom prilikom zahvaljujem prof. M. Pandžiću, prof. M. Kruheku i prof. J. Adamčeku na pruženim podacima i pomoći pri radu na građi »Obitelj Zrinski« u Arhivu Hrvatske.

¹⁰ Pisma I. Lučića od 4. IX. 1666 i 25. VI. 1667 bila su izložena na izložbi: *Hrvatski knezovi Zrinski i Frankopani v. katalog izložbe pod istim naslovom u povodu 300-godišnjice pogibije Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana, 30. travnja 1671*, Zagreb 1971 — priredili M. Pandžić i M. Kruhek, str. 53 (broj 326) i str. 57 (broj 359).

¹¹ Lučićeva pisma su sva upućena iz Rima a nose ove nadnevke: Pismo Petru Zrinskom 4. IX. 1666; pisma M. Forstallu: 16. X. i 23. XI. 1666; 29. I, 25. VI, 9. VII, 20. XI, 12. XII, 24. XII. 1667; 21. I, 23. VI, i 28. VII. 1668. (U ovoj korespondenciji spominju se pisma. I. Lučića Ivanu Antunu Zrinskom kao i Ivana Antuna Lučiću. Nažalost ona nam nisu sačuvana. Lučić u mnogim pismima posebno pozdravlja Ivana Antuna, koji ga je poticao na istraživanja za potrebe Zrinskih).

tae familiae Comitum de Zrin», razne bilješke i koncepti za to djelo, te razna korespondencija (J. Rattkaj F. Ladany, G. Priorato i dr.).¹² Po svojem sadržaju Lučićeva pisma su dragocjena ne samo zato što donose podatke o istraživanju prošlosti roda Zrinskih, o vezama Lučića sa Zrinskima i Forstallom, već i zbog toga što se u njima nalaze sudovi Lučića o mnogobrojnim tada aktualnim pitanjima hrvatske povijesti kao i podaci o samim Lučićevim djelima, metodološkim stavovima i postupcima. Pisma u cjelini daju odgovor na mnoga dosad otvorena pitanja, pretpostavke i naslućivanja.

Posebno je vrijedno i sadržajem najbogatije pismo Ivana Lučića banu Petru Zrinskom upućeno iz Rima 4. rujna 1666. g.¹³ To pismo u neku ruku sažimlje svu osnovnu tematiku koja se kasnije razrađuju u ostalim pismima upućenim tajniku Zrinskog M. Forstallu i u priloženoj građi. Pisano svečano, latinskim jezikom, Lučićevo pismo je u isti čas i pismo prijatelja i velikog poštovaoca Petra Zrinskog. Lučić oslovljava Zrinskog sa »*Exceletissime Princeps*« i iskazuje spremnost da Zrinskom učini svaku uslugu i da kako kaže »*pridonese slavi njegova imena*«. To pismo zapravo je odgovor banu Zrinskom, koji se nakon izlaska Lučićeva djela *De Regno* negdje sredinom 1666. g. obratio Lučiću s pitanjima vezanim uz porijeklo roda Zrinskih. Lučić u pismu izražava svoju radost što je Zrinski konačno prihvatio i potvrdio njegovu pretpostavku, iznijetu još pred 12 godina, da su Zrinski potomci roda Bribirskih Šubića. Lučić je to ustvrdio 1654. g. kad se u Veneciji susreo s Petrom Zrinskim.¹⁴ Pri tom susretu bio je prisutan i zajednički Lučićev i Petrov prijatelj knez Petar Posedarski. Tada je Lučić na osnovi grba na

¹² Uz posebnu studiju o M. Forstallu i njegovim djelima pripremam ovu građu za objavljivanje.

¹³ Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, kut. I, fasc. 280, konvolut A, str. 37—39.

¹⁴ I. Lučić i P. Zrinski sreli su se u Veneciji negdje u jesen 1654. g., kad se Lučić, napisavši u Trogiru oporuku 8. IX. 1654. g., uputio preko Venecije u Rim. Te godine P. Zrinski je često boravio u Veneciji u diplomatskoj misiji i radi zajedničkih vojnih akcija protiv Turaka u jeku kandijskog rata: pregovori o savezu s Venecijom i stavljanju pod njenu zaštitu, napad Zrinskog u Lici u času pripremanja turske ofenzive na mletačke snage u Dalmaciji, pomorska akcija Zrinskog na Jadranu od Bakra do Dubrovnika i Perasta. Usp.: A. Vučetić, *Un escursione di Pietro Zrini in Dalmazia nel 1654*, Nuovo Archivio Veneto, N. S. Anno XIII, Venecija 1913, str. 162—196; Šerović, P. D., *O starinskom maču, koji se čuva u Perastu, u Boki Kotorskoj*, Narodna starina, 3, Zagreb 1924, str. 191—195; N. Z. Bjelovučić, *Petar knez Zrinski u Perastu i Dubrovniku u svibnju god. 1654*, Hrvatska riječ, Dubrovnik 1926, God. 2, br. 26, str. 4 (27. VI 1926) V. Košćak, *Korespondencija dubrovačke vlade s Nikolom Frankopanom i Petrom Zrinskim*, Zbornik Historijskog instituta JAZU, vol. 1, Zagreb 1954, str. 195—215; G. Stanojević, *Dalmacija u doba kandijskog rata (1645—1669)*, Vesnik Vojnog muzeja JNA, 5, Beograd 1958, str. 93—182; isti, *Jugoslavenske zemlje u mletačko-turskim ratovima XVI—XVIII. veka*, Beograd 1970, str. 229—300; G. Novak, *Commissiones et relationes Venetae*, tom VII. Zagreb 1972 (*Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium*, vol. 50), str. 75. — Kada su se po prvi puta sreli i gdje su se upoznali Lučić i Zrinski teško je utvrditi. To je moglo biti u Rimu, Padovi ili Veneciji ili u Zadru, gdje je boravio knez Posedarski, a navraćao Lučić.

pečatu Zrinskog (po orlovim krilima koja su istovjetna s onima na grbu knezova Bribirskih, a koje je Lučić u svom rodnom kraju imao često prilike gledati) iznio Zrinskom svoju tezu da knezovi Zrinski potječu od knezova Bribirskih Šubića. Lučić je kako kaže to običavao tvrditi nekoć u Dalmaciji a i u Rimu, kad su se slavila velika djela Petrova i pokojnog mu brata Nikole. Zrinski pred 12 godina nije prihvatio postavke Lučića, međutim sad se tome priklonio. Koje razloge je Zrinski za to naveo, ne znamo, jer nam njegovo pismo nije sačuvano, ali Lučić je žalio što to nije bilo prije, jer bi u tom slučaju Zrinski bili unijeti u genealošku tablu Bribirskih Šubića u *De Regno*. Ovi nam dakle podaci otkrivaju razlog zbog čega Lučić nije pisao o Zrinscima u svojem djelu niti ih je unio u genealošku tablu knezova Bribirskih. Očito Lučić nije želio učiniti nešto što se suprotstavljalo razlozima, makar potpuno ličnim, kneza Petra Zrinskog. Osim toga u ono vrijeme Lučić nije posjedovao isprava koje bi mu u potpunosti potvrdile njegove pretpostavke i na koje bi se mogao pozvati, naročito što se tiče razdoblja od 1347. g. dalje, kad su potomci kneza Pavla II. dobili u zamjenu za Ostrovcu grad Zrin. Te isprave, i one iz kasnijeg razdoblja, nalazile su se u arhivu Zrinskih i poznavao ih je tajnik i historiograf Zrinskih M. Forstall. On međutim nije pristajao uz tezu da su Zrinski porijeklom od roda Šubića kao što je to već 1652. tvrdio i Juraj Ratkaj u djelu »*Memoria regum et banorum regnorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae*«; Forstall se u svoje suprotstavio Ratkaju još 1664. g., pišući poglavlje o porijeklu Zrinskih u svom djelu »*Stemmatographia*«. ¹⁵ Oslanjajući se ponajviše na Orbina (a time i na Popa Dukljanina), Lukarevića i Mrnavića, Forstall je porijeklo Zrinskih izvodio od gotških i slavenskih kraljeva, koji su stajali na početku gotskog odnosno slavenskog roda i od banova koji su u prva vremena vladali u Bosni odakle su došli Zrinski. Forstall je nakon objavljivanja Lučićeva djela promijenio svoje mišljenje očito pred mnogobrojnim Lučićevim dokazima i temeljitom Lučićevom povijesnom argumentacijom, koja je u osnovi rušila postavke Orbina i Mrnavića. Sad mu porijeklo Zrinskih od roda Šubića Bribirskih nije smetalo, jer se moglo nadovezati na 12 hrvatskih plemena kojima su Šubići pripadali, a na to se mogla nadovezati i legenda o njihovom porijeklu od roda rimskih Sulpicija. ¹⁶ Pored toga treba imati na umu da su upravo u to doba Zrinski nastojali da im se prizna mletačko plemstvo (patricijat) na osnovi privilegija koji je Ivan Soranzo 1314. g. podijelio knezu Pavlu II. i njegovu potomstvu i da su od 1665. g. pokretali postupak priznavanja tog plemstva dokazujući nasljednu liniju Zrinskih od Šubića Bribirskih. Pri tomu je

¹⁵ *Stemmatographia Mavortiae familiae Comitum de Zrin*, rukopis: Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc 280, konvolut E, str. 105—108; rukopis Nacionalna i sveučilišna biblioteka u Zagrebu, R 3031, fol. 27 verso — 28 verso.

¹⁶ »*Pars Genealogiae Comitum à Zrin*«, Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 280, konvolut B, str. 71, 82; konvolut C, str. 80, konvolut D, str. 4.

mogao vrlo dobro poslužiti Lučićev autoritet i povijesna dokumentacija objavljena u Lučićevu djelu *De Regno*, pa je sigurno to bio još jedan razlog da se Zrinski obratio na Lučića prihvativši njegove postavke, žaleći ujedno što Lučić nije više pisao o potomcima Šubića u svom djelu.¹⁷ Lučić je obećao da će rado pisati o porijeklu Zrinskih od roda Bribirskih Šubića, ali kako više to nije mogao učiniti u *De Regno*, obećao je da će učiniti u »*Kronici domovine*« koju da je započeo pisati pod naslovom »*Memorie della città di Tragurio hora detta Traù raccolte da Giovanni Lutio*«. Zrinski je zamolio Lučića da pribavi isprave vezane za dodjelu mletačkog plemstva Pavlu II. i da mu saopći podatke s tim u vezi, međutim Lučić nije našao dokumenata koji bi govorili direktno o tome. Posjedovao je samo oporuku Pavla II, učinjenu u Ostrovici 1340. g. kojom Pavao postavlja sina Jurja za svog nasljednika i povjerava ga zaštitu Mletačke Republike.^{17a}

¹⁷ Razni dokumenti i sastavci u vezi s postupkom obnove mletačkog plemstva Zrinskih: Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 280, konvoluti B, C, D. Originalne dokumente iz Archivio di Stato u Veneciji objavio je F. Banfi, o. c., str. 137—140.

^{17a} Prijepis ove oporuke i drugih isprava dostavio je Lučić Zrinskome odnosno Forstallu, vidi Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 280 — A, str. 39—41 i B, str. 55—58; — U Vatikanskoj biblioteci unutar spisa Stjepana Gradića, Lučićeva prijatelja, čuva se jedna Lučićeva bilješka u kojoj se nalaze njegove osnovne postavke o porijeklu roda Zrinskih, i to na temelju sličnosti grba. Tu stoji: »*Scrive Georgio Rattkai Canonico di Zagabria nell'Opera Memoria Regum et Banorum Dalmatiae et Croatiae, che la famiglia delli Zrini anticamente fosse detta Subich de Ostrouicza et poi Zrina dal Castello Zryn. — Giouanni Lucio nell'opera de Regno Dalmatie et Croatiae da uarii Priuilegii et altre memorie ha trouato che l'istessa famiglia Subich fu denominata Brebiriense dal Castello Brebir, chi era tra Krino e Scardona; del quale ancora si uedono uestigii sopra una colina che conserua il suo nome. Questa famiglia Brebiriense hebbe Stefano, che fu Bano de Dalmatia, e Croatia del 1251 al quale successero luachino, Nicolo, e Paulo suoi figlioli uno doppo l'altro et l'ultimo hebbe anco il Dominio di Bosna, al quale morto del 1311 successe il figliolo Mladino in tutti li titoli, et u'agiunse quello de Prencipe della Dalmatia; e Giorgio suo fratello possedeua li Castelli de Clissa, Almissa e Scardona, e Paulo sexto fratello possedeua Ostrouiza castello uicino a Bribir, e questi Brebiriensi come di casa Subich. haueuano l'arma chi d'un' alla semplice de Astore, o Aquila e altri di doi alle e nell'arma de Signori Zrini diuisa in doi campi si uedono nel campo destro doi alle, et nel sinistro una torre ed certi scachi; onde le doi alle poste alla destra deue essere l'antica arma de casa Subich; et la torre ed il resto delli stati ch'hoggi possede che sara Ctachoturno, Zrin etc.* Rukopis; Bibliotheca Ap. Vaticana, Vat. Lat. 6919, str. 114. — Lučić je naknadno dopunio genealošku tablu objavljenu u *De Regno* »*Comites Breberiensis de genere Subich*« u rukopisu svog djela: Bibliotheca Vaticana, Ms. Vat. Lat. 6959, fol. 9—11 i u vlastitom tiskanom primjerku: Biblioteca samostana sv. Frane u Šibeniku, Sign. Z. X. 8, a isti dodaci ispisani su Lučićevom rukom na genealoškim tablama u primjercima *De Regno* u Splitu. (Biblioteka Splitskog kaptola) i Rimu (Biblioteka Casanatense, Sign. X, V, 1). Bilješke u vezi s time nalaze se i u rukopisu »*Codex Lucianus*« u Naučnoj biblioteci u Zadru (Ms. 617) i u rukopisima iz Lučićeve ostavštine u Arhivu Splitskog kaptola. Dopune na tabli nastavljaju se kod Georgius 1340: — C. de Zrin 1347 — Paulus-Petrus-Petrus-Nicolaus, (periit Ziget 1568, Helena heres Com. Corbaue) — Nicolaus-Georgius-Georgius = Nicolaus-Adam = Petrus-Jo: Antonius«.

Sadržaj Lučićeva *De Regno* pobudio je međutim kod Zrinskog i Forstalla niz pitanja jer su, kako je već spomenuto, ovdje objavljeni dokumenti i Lučićeva argumentacija u vezi s njima, narušili konstrukciju dosadašnje Forstallove povijesti roda Zrinskih, a često su se našli u suprotnosti s podacima kod ostalih suvremenih historičara Ratkaja, Isthvanfija, Mrnavića, Lukarevića i dr. na čiji se autoritet Forstall pozivao. U već citiranim spisima obitelji Zrinski, kojima pripadaju i Lučićeva pisma, nalazi se tekst koji je sasvim sigurno bio dostavljen Lučiću uz pismo Petra Zrinskog. Tekst nosi naslov: »*Interrogata quaedam concernantia familiam Comitum Breberiensium de genere Subich, conformiter ad ea quae de iisdem habet Joannes Lucius Traguriensis in moderno suo opere de Regno Dalmatiae et Croatiae*«. ¹⁸ Ovdje se nalazi ukupno 25 pitanja s pozivom na Lučićev tekst i stranicu u *De Regno*, kao i na eventualno drugo, suprotno mišljenje ili na neki dokument koji donosi drukčije podatke. Lučić u svom pismu nije odmah odgovorio na svako pojedino pitanje, već je ponudio da će rado staviti na raspolaganje Zrinskom autografe i autentične primjerke isprava na osnovu kojih je izradio rodoslovno stablo obitelji Bribirskih Šubića. Što se pak tiče pogrešaka u *De Regno*, nastalih prijepisom ili tiskom, a koje su također prouzročile kod Zrinskog zabunu i pitanja, Lučić je posebno upozorio da je njegovo djelo »*bilo štampano prije nego što ga je mogao pregledati i odobriti*«. Zbog toga, navodi Lučić, ima dosta propusta i tiskarskih pogrešaka, a izostala je napose šesta karta »*Illyricum hodiernum*«. Kartu je Lučić zajedno sa ispravicima pogrešaka sredinom 1666. g. poslao u Amsterdam štamparu Blaeuu, od kojeg je već primio odgovor da će sve naknadno odštampati. Taj značajan podatak razjašnjava mnoga pitanja i dileme vezane uz tiskanje djela *De Regno* naročito uz razlike u izdanjima, o čemu će još biti govora.

Obaviješten od Zrinskog da se u Hrvatskoj radi na pisanju djela o hrvatskim plemićkim obiteljima, Lučić ga je savjetovao da »*požuri one koji su na (njegov) poticaj, započeli pisati o odličnim obiteljima ovih krajeva, kako bi što prije dovršili to slavno djelo: da bi na vječnu slavu tvoga imena ures Hrvatske koji se nalazi u tami dobio zasluženo svjetlo*«. ¹⁹

Lučić je osim toga izjavio da neće žaliti truda da svojim »*skromnim sposobnostima*« pridonese uspjehu ovog pothvata. Tako je Lučić kao građanski kritički historičar ponudio usluge onima koji su započeli pisanje djela tipičnog za feudalnu i dvorsku historiografiju. Iako je Lučić svoje usluge ponudio iz prijateljstva i poštovanja pre-

¹⁸ Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 280, konvolut A, fol. 4—7. U pismu P. Zrinskom Lučić (4. IX. 1666) spominje »*Quesita*«, koja mu je Zrinski uputio. U pismu M. Forstallu (23. XI. 1666) Lučić kaže da je u osnovi odgovorio »*alle interrogazioni già da S. E. inviatemi*«, a u pismu od 9. VII. 1667. Lučić se poziva na Forstallova »*pitanja*«. Usp. Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 280, konvolut A. str. 36, konvolut B, str. 22.

¹⁹ Citirano pismo I. Lučića P. Zrinskom, od 4. IX. 1666. g., str. 39.

ma Zrinskom, njegova suradnja nije značila podlaganje panegiričkoj praksi dvorske historiografije (kraj svog baroknog izraza u Lučićevu pismu Zrinskom), već se ta suradnja pretvorila u raščišćavanje mnogih ključnih, tada aktualnih historiografskih pitanja i postala obračun s jednim od Lučića već davno odbačenim načinom pisanja povijesti.²⁰

Na pisanje djela o hrvatskim plemićkim obiteljima dao se zapravo sam M. Forstall, ali to je bilo zapravo pisanje povijesti roda Zrinskih i s njima rodbinski povezanih familija. Doduše Forstall u to doba nije bio sasvim sam. Njegov suvremenik, a rođak i uski suradnik braće Zrinski bio je Juraj Ratkaj, čije je djelo »*Memoria regum et banorum...*« s posvetom Zrinskim izašlo u Beču još 1652. g., a 1660. g. u istom Beču objavljeno je na poticaj N. Zrinskog djelo Jurja Petthöa, »*Rövid Magyar Cronica*« u kojemu se mnogo piše o Zrinskim i njihovim slavnim djelima. Bio je tu i Franjo Ladany, a postojalo je i dosta manjih kroničara kompilatora kao Andrija Vinković, nastavljači Isthvanfija i dr., koji su također pisali o Zrinskim i bili povezani s M. Forstallom.²¹ Međutim dok je Ratkajeva djelo bilo zasnovano šire, Forstallova djela »*Stemmatographia Mavortiae familiae Comitum de Zrin*« i drugi manji sastavci kao »*Genealogia della casa de Conti de Zrin*« i sl. nose sve karakteristike dvorske i dinastičke historiografije razdoblja apsolutizma.²²

²⁰ G. 1651 Lučić je pisao Valeriju Ponteu: »*Ho cominciato l'impresa, la quale mi (darà) di più fatica di quello m'imaginavo. Tuttavia non mi perdo d'animo, ne voglio abbandonarla. Ho fatto il raffronto tra l'Historia della Re di Dalmatia, stampata Italiana nell'opera del Regno delli Slavi (M. Orbini, o. p.) con parte di quella manuscritta in schiavo et con la terza tradotta da quella in latino da Marco Marulo, delle quali con bona gratia di V. S. (dopo) tanta fatica, non mi voglio valere in nulla...*«, (3. XI. 1651, Starine, knj. 31, Zagreb 1905, str. 301). — Pišući o radu S. Ljubavca Lučić je naveo: »...*se vol pigliar le norme de quelli de Marco Marulo e di quelli del Regno delli Slavi (sta detto seco confidentissimamente) se lo fa, va fuori della buona strada*« (6. XII. 1651, ibidem, str. 304).

²¹ J. Ratkaj (1612—1666) je sudjelovao sa Petrom Zrinskim u tridesetgodinjem ratu i u vojnim akcijama u zemlji. J. Petthö (1565—1629) osjećao se Hrvatom, bio je zastupnik hrvatske zemlje na ugarskim saborima a njegov »*Rövid magyar cronica*« (Kratka mađarska kronika) izdana posthumno opisuje događaje do 1612. g. Usp. J. Macúrek, Dĕjepisectvi evropského východu, Prag 1946, str. 206—207. X. F. Ladany, *De gestis Banorum Regni Sclavoniae*, Rukopis Arhiv Jugoslavenske akademije u Zagrebu. A. Vinković, *Arte et Marte*, te anonimni pisci: »*Bitka kod Jurjevih stijena 16. X. 1663*«, »*Zimska vojna bana Nikole Zrinskog 1664. g.*«. Rukopisi: Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 280 — B; objavljeno u časopisu »*Kaj*«, God. IV, Zagreb 1971, br. 9, str. 46—52, 53—55, 55—57, priredili uz komentar M. Pandžić i J. Adamček. — Pisma F. Ladanya (16. V. 1663) i J. Ratkaja (7. V. 1663) o povijesnim pitanjima upućena N. Zrinskom i M. Forstallu, v. Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 280. — D, str. 60—62 i Fasc. 280—A, str. 45—49.

²² *Stemmatographia Mavortiae familiae Comitum de Zrin, ob repressos et detriumphatos toties Ottomanos toto Orbe conspicue — Directione et Auspiciis Celeberrimi Ducis et Herois Nicolai a Zrinio Illyricorum Regnorum Proregis, Aurei Velleris Equitis, S. Caes. Maiestatis Consiliiarii intimi etc. Incepta — Jussu, curd et sumptibus Mariae Sophiae de Löbl eiusdem Relictae Conthora-*

Temeljena doduše na slaveno-ilirsko-hrvatskim koncepcijama Orbina, Mrnavića i Ratkaja, Forstallova djela bila su prije svega namijenjena isticanju moći i slave jednog plemićkog roda, jedne dinastije — dinastije Zrinskih. Cilj je Forstallovo bio da pozivom na stare kronike, pisce i isprave (povetlje arhiva Zrinskih u Čakovcu — »*Cartophilacium Chactoriensis*«) ukaže na povijesne osnove i kontinuitet vlasti i moći Zrinskih, na kraljevsko odnosno kneževsko porijeklo roda Zrinskih (od Ostroila i bosanskih banova odnosno od roda 12 hrvatskih plemena i rimskih Sulpicija) i obnašanje banske časti po nasljednom pravu. Osim toga Forstall je želio upozoriti na rodbinsku povezanost Zrinskih s najuglednijim i najmoćnijim hrvatskim rodovima (Gusići, Blagajski, Frankopani) i dati opis rasprostranjenosti posjeda Zrinskih i domena u njihovoj vlasti uz objašnjenje njihovog strateškog i ekonomskog značenja na potezu od Mure do Jadrana. Nije izostavljena, dapače posebno je naglašena vojna i ratnička sposobnost Zrinskih (odatle naslov »*Mavortia familia*«) i njihovi uspjesi na bojnopolju u prošlosti (Nikola Zrinski Sigetski) i u sadašnjosti (pobjede Nikole i Petra u bitkama s Turcima koje su zadivile svijet). Nije teško iza panegiričke forme i pomiješanih podataka iz legendi, narodne tradicije, starih teško čitljivih kronika, odabranih pisaca i isprava, uočiti Forstallovu političku tendenciju. Svrha Forstallova pisanja bila je da istakne rod Zrinskih kao takav, a u usporedbi s ostalim hrvatskim plemićkim obiteljima, kao najodličniji, onaj koji od najdavnijih vremena s najduljim kontinuitetom nosi atribute suverena poput pravih potomaka hrvatskih kraljeva. Forstallu je bilo stalo da naglasi vjernu službu Zrinskih ugarskim kraljevima ili kasnije Habsburzima, po potrebi i Veneciji, ali je istovremeno naglašavao da su oni od vjeka kada kneževskog — kraljevskog roda, a kao banovi (pro-reges) izjednačeni s kraljevima u samostalnom vršenju vlasti.²⁸

U tom okviru bilo je za Forstalla važno pitanje porijekla roda Zrinskih. U prvoj verziji koju je razradio u djelu »*Stemmatographia*«, Zrinski prema vjerovanju puka potječu od polubogova ili giganta, dok prema sačuvanim kronikama potječu od gotskih odnosno slavenskih kraljeva, a začetnik roda (genearcha) je Ostrovius ili Ostroilus, sin kralja Svevlada i brat Totile, koji je osnovao grad Ostro-

lis [Vidue] — [Per Marcum Forstal Hybernium, Ord. S. Augustini, SS. Theolog. Doct. et Profess. ac per Austriam Provinciale eiusdemque Herois Theologus]. — *concinata et absoluta*. (1664). Ovaj naslov prema rukopisu u Arhivu Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 280— E. U zagradama varijante naslovne stranice prema rukopisu u Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci u Zagrebu, R 3031. K. Széchy, *Gróf Zriny Miklós*, I, Budapest 1896, str. 5 donosi faksimil naslovne stranice Forstallova djela, ali u transkripciji krivo navodi »*continuat*« umjesto »*concinata*« (str. 3).

²⁸ *Stemmatographia Mavortiae familiae Com. de Zrin*, passim, *Pars Genealogiae Comitum a Zrin*, Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 280— B, str. 871.; *Annexa ad »Synopsis Genealogiae familiae Zrinianae*«, ibidem, Fasc. 280, konvolut A, str. 17; »*Descendentia Familiae Zrinianae ab Imperatoribus*«, ibidem Fasc. 280—B, str. 126—128.

vicu sjedište roda Ostrovića kasnije Zrinskih, koji su postali bosanski banovi a kasnije i banovi Hrvatske i Dalmacije i banovi primorja s nasljednim pravom, dok im nije 1347. g. u zamjenu za Ostrovicu dodijeljen grad Zrin i odatle nastavlja rod pod novim imenom Zrinskih. U taj koncept uključuje Forstall i tobožnju povelju Aleksandra Velikog kojom je Slavenima dodijelio teritorij od Baltika do Jadrana, pa time i precima Zrinskih teritorij koji su »Ostrovići« zauzimali i obitavali.²⁴ Slavska koncepcija dolazi do izražaja i u tumačenju grba Zrinskih. Prema Forstallu obiteljski grb (orlova krila) pokazuje da oni potječu od slavenskih vladara i rodova, jer su krila nekada jedini grb Zrinskih, simboli slave, (a ta se širi na krilima) što sve upućuje na slavensko i kraljevsko njihovo porijeklo²⁵. Sve to objašnjava zašto Petar Zrinski, očito pod utjecajem Forstallovih koncepcija, 1654. g. nije mogao i htio prihvatiti Lučićevo tumačenje porijekla i grba Zrinskih od Bribirskih Šubića. Tek nakon objavljivanja Lučićeva *De Regno* nastala je druga Forstallova verzija porijekla roda Zrinskih. Uvjeren u slabost svojih genealoških kombinacija, osnovanih pretežno na Popu Dukljaninu odnosno Orbinu i Mrnaviću, Forstall se sada oslanja na Tomu Arčidakona i Lučića. Zrinski prema toj verziji potječu od Šubića jednog od 12 hrvatskih rodova iz kojih su se birali kraljevi i banovi. Jednom prihvativši da su Zrinski Šubići, Forstall je postao pobornik teze da Šubići potječu od rimskog roda Sulpicija kojem je pripadao rimski car Sergije Galba i koji se rod poput mnogih drugih, došavši u Ilirik, pomiješao sa Slavenima te se počeo nazivati pučki Subicij i uključio se u 12 hrvatskih rodova²⁶. Ta teza je samo želja za izjednačenjem s tada postojećim sličnim tvrdnjama za druge rodove odnosno obitelji, a koje su se osnivale ne samo na renesansnim povijesnim djelima već i na nekim kraljevskim privilegi-

²⁴ Povelja Aleksandra Velikog Slavenima važan je i čest historijsko-politički argument kod pisaca XVI. i početka XVII. stoljeća: V. Pribojevića, M. Orbina, F. Glavinica, J. Ratkaja i drugih. Usp. H. Morović, *Legende o povelji Aleksandra Velikog u korist Slavena*, u »Sa stranica starih knjiga«, Split 1968, str. 109—124.

²⁵ Forstall se u tumačenju imena Slaven poziva na M. Orbina te na kraju tumačenja o uskoj vezi Zrinskih sa slavim slavenskim rodovima i slavim njihovim djelima, što je sve iskazano u njihovom grbu, navodi: »*Hinc est illud in gentilitas Zriniorum alas, carmen: Quae genita est fama gestarum gloria, Slavis — Nomen et antiquis Stemma dedit Ducibus, — Inde suis Ceris Alae, seu Symbola famae, — Quas se et tunc tenet Regia posteritas.*« *Stemmatographia*, Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 280— E, str. 65.

²⁶ »*Fu uno delle 12. antichissime tribù de' Croati come ha scritto avanti 400 anni Thomaso Archidiacono di Spalato; hebbe antichi Rè e prencipi... Joan. Lucio tratta fusamente di questa casa...*« (*Genealogia della casa de' Conti de Zrin*, Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 280— B, str. 71, 82.) — Forstall je tražio od Lučića da piše o 12 hrvatskih rodova (plemena), odakle počinju, i koju starost ima jedna kuća ako pripada u 12 rodova i da li odatle potječu prvi hrvatski knezovi po krvnoj liniji — na što je Lučić odgovorio da nema podataka i da ne želi »*con congetture andar formando Romanzzi.*« Pismo I. Lučić 23. VII. 1667. Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 280—A, str. 11—12.

jama. Tako su Babonići — Blagajski bili porijeklom od rimskog roda Orsina, Gusići — Krbavski od rimskog roda Torkvata — Manlija, Frankopani-Krčki od rimskog roda Frangepana-Anicia. Iako u srodstvu sa svim ovim obiteljima sam rod Zrinskih odnosno Subića nije se do tada mogao pohvaliti rimskim porijeklom. Forstall je smatrao potrebnim da se i Zrinski okoriste ovim pozivanjem na rimsko porijeklo i da se prihvati u genealogiji Zrinskih, zahvaljujući sličnosti imena, rod Sulpicija i sam car Sergije Galba kako bi se što više uzdigao ugled i slavno porijeklo Zrinskih. Nadovezivanje na rimske rodove i traženje rimskog porijekla bila je karakteristika evropske srednjovjekovne a posebno renesansne historiografije i moda koja se produžila u razdoblje ranog baroka. Forstall je stajao pod utjecajem takvih i sličnih genealoških studija i uzora dvorske historiografije. Nije od malog značenja međutim i to da se i kod Habsburga također isticalo rimsko porijeklo. Godine 1613. u Beču je izašlo djelo opata J. Seifrida von Zwettela »*Arbor Aniciana seu genealogia serenissimorum augustissimae Austriae Domus principum ab Anicia antiquissima nobilissimaque urbis Romae familia deducta*« u kojem se ponovno afirmiraju tvrdnje i fantastične genealoške kombinacije Arnolda Wiona, historiografa kuće Habsburga kraja 16. tog stoljeća, o rimskom porijeklu Habsburgovaca iz slavne kuće rimskih Anicija²⁷. Forstallova djela nastajala su oko 1663—1668. g., dakle u jeku najodsudnijih političkih borbi Zrinskih za prestiž i ugled u Evropi, posebno s obzirom na Habsburge. U tada aktualnoj propagandno-političkoj borbi Forstall je mislio da će biti korisno poslužiti se istim oružjem.

Smatrajući veoma važnim za ugled roda Zrinskih njihovu rodbinsku povezanost s kneževskim obiteljima Blagajskih — Orsina, Krbavskih — Torkvata i Frankopana, Forstall je naglašavao i branio i njihovo rimsko porijeklo. U nekoliko navrata uporno se obraćao Lučiću da mu saopći svoje mišljenje u vezi s time, jer ga tekst u *De Regno* nije zadovoljavao. Lučić dakako nije nikako mogao prihvatiti da ove obitelji potječu od starih rimskih rodova prije pada rimskoga carstva odnosno prije dolaska Hrvata u Dalmaciju. Iako je dopuštao mogućnost po kojoj bi Orsini i Frankopani mogli biti u rodu s modernim rimskim obiteljima Orsina i Frankopana iz razdoblja poslije godine 1000, za knezove Krbavske od roda Gusića kao i za Posedarske Gusiće već je u pismu. P. Zrinskom izjavio da u starim ispravama nije našao nikakvih tragova rimskog roda Torkvata. Smatrao je da je ta postavka naknadno nadodana »*a Grammaticis*«. Forstall je međutim i nakon toga nastavio inzistirati na rimskom porijeklu Krbavskih — Gusića pozivajući

²⁷ A. Lhotsky, *Österreichische Historiographie*, Wien 1962, str. 104. i 109. — U Hrvatskoj se 1639. g., pišući o našim Frankopanima, baron H. A. Herberstein pozivao na A. Wiona i J. Seifrida kao na pouzdane historičare koji su utvrdili da su Frankopani porijeklom iz Rima. v. R. Lopašić, *Spomenici hrvatske krajine, II*, Zagreb 1885 str. 215.

se na privilegije i autoritet Isthvanfija. To je ponukalo Lučića da se oštrije suprotstavi i opširnije argumentira svoje stavove što je posebno zanimljivo s metodološkog gledišta. Prije svega Lučić je izjavio da ga tvrdnje modernih historičara poimence Isthvanfija i poziv na neke privilegije bez navođenja godina ne mogu uvjeriti, jer se knezovi Krbavski u godinama 1200. i 1300. nazivaju samo od roda Gusića. O tome svjedoče stare isprave, a budući da ni jedna stara isprava niti stari autor ne navodi da Krbavski Gusići potječu od Torkvata, izvođenje njihovo od roda rimskih Manlija — Torkvata Lučić je smatrao falsifikatima nastalim negdje oko 1500. g. i »djelom čovjeka koji se pravi da zna sve a zapravo je neznalica«²⁸. Lučić je u pismu upozorio Forstalla na to da je Isthvanfi upravo zbog Torkvata ismijan od učenjaka (»deriso da dotti«) kao i Wolfgang Lazius koji je jednoj njemačkoj obitelji također želio dodijeliti rimsko porijeklo. To da se dogodilo i mnogim drugim obiteljima u Rimu i u svoj Italiji, koje su samo zbog sličnosti imena ili prezimena htjele da se vjeruje da potječu od starih rimskih familija. Lučić je osim toga istakao da sve to navodi ne zato da bi oponirao Forstallu ili nekom drugom, već da mu saopći pravu istinu kakvu je našao u originalnim ispravama²⁹. Reagiranje Lučića u ovim pitanjima je interesantno jer upotpunjuje sliku Lučića u jednoj delikatnoj situaciji kad privilegiji plemićkim obiteljima nešto i društveno i materijalno znače i imaju pravne konsekvencije, a u pitanju su interesi i mišljenja ljudi kojima je prijatelj i koje posebno poštuje.

O rimskom porijeklu roda Krbavskih Gusića — Torkvata Lučić je pisao opširno i odgovarao podrobno na pitanja Forstalla zapravo samo zbog toga da Forstall pišući o Šubićima-Zrinskimima ne bi upao u Isthvanfijevu grešku. Forstall je naime unutar pitanja upućenih Lučiću izrazio mogućnost da bi i Šubići po sličnosti imena (Subichi, Supiti, Supichievich) mogli biti rimskog roda kao i Torkvati. Lučiće su dakle primjedbe bile i metodološke naravi kako bi Forstall mogao iz njih vidjeti neutemeljenost svojih pretpostavki. Primivši kasnije od Forstalla kopiju isprave iz 1347. g., kojom Ludovik I. dodjeljuje Grguru i Jurju Šubiću Grad Zrin u zamjenu za Ostrovicu, a u kojoj je stajalo da Šubići potječu od rimskih Sulpicija (»... ex Romano, ut fertur, Sulpitorum sanguine oriundi...«) Lučić je zaključio da bi ta isprava mogla biti osnova Forstallove teze. Njega dakako nije mogla zvesti citirana rečenica u ispravi, te je odmah napomenuo Forstallu da je ta »casa Sulpitia« sigurno »pronađena od nekog laskavca koji je mislio da će počastiti kuću

²⁸ Pismo I. Lučića P. Zrinskom od 4. IX. 1666. i pisma M. Forstallu od 16. X. i 23. XI. 1666, 25. VI. i 9. VII. 1667. O Isthvanfiju u pismu od 25. VI. 1667, Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 280, str. 18.

²⁹ Tekst ovog Lučićevog pisma od 23. XI. 1666 glasi: »... non creda V. Paterinità the cio scrivo per contradir à lei, o ad alcun altro ma solo per pariciparla la pura verità come l'ho trovato nelle scritte originali.«, Fasc. 280, str. 36.

Subića ako joj pripiše rimsko porijeklo». Lučić je također upozorio da je sam izdavač isprave smatrao potrebnim dodati »kao što se priča« — *nut fertur*, da ne bi potvrdio jednu *nočitu krivotvorinu za sve one koji se have starom povijesti*. Da uvjeri Forstalla Lučić je posegao za argumentima koje je već djelomično upotrijebio u pismu Zrinskom govoreći o Torkvatima, pa je naglasio da se nikako ne može dokazati *»da bi oni koji su istjerali Rimljane iz onog dijela Dalmacije, koji se danas zove Hrvatska mogli biti Rimljani*«. Dapače, nastavlja Lučić, *»onaj tko razmisli o toj lažnoj slavi, spoznat će da je nepravda pridavati hrvatskim obiteljima rimsko porijeklo jer kad su Hrvati zauzeli ovu zemlju, ostale su u njoj neke rimske obitelji, ali su ostale kao robovi Hrvata pobjednika*«. *»Ne vjerujem*«, kaže Lučić, *»da bi itko od hrvatske gospode želio potjecati od obitelji koja je bila nekoć njihov rob*«. ³⁰

U kojoj je mjeri Forstall prihvatio Lučićeva stajališta, u vezi s tim za njega važnim pitanjem porijekla Zrinskih, ne možemo do kraja utvrditi na temelju one građe koja nam stoji na raspolaganju. Planirana djela Forstall nije uspio dovršiti i objaviti. Postavke izložene u *»Stemmatographii*» uglavnom je napustio, a sastavio kraćeg obima koji su ostali također u rukopisu potječu iz raznih razdoblja i bili su namjenjeni raznim potrebama kao što je dokazivanje mletačkog plemstva i sl. Može se na osnovi tih radova govoriti o nekoliko varijanata Forstallove argumentiranja porijekla roda Subića. U rukopisu *»Pars genealogiae Comitum a Zrin*« on jednostavno izlaže *»da se Subićima naziva onaj rod koji se nekoć zvao Sulpicii a bio je najodličniji kod starih Rimljana*«. Pri tom Forstall ne navodi nikakav izvor za svoju tvrdnju osim što citira Svetonija. U rukopisu *»Genealogia della casa de Conti de Zrin*« Forstall kaže *»da neki autori smatraju da je kuća Subića isto što i kuća Sulpicija toliko slavna kod starih Rimljana*«. Koji su to autori, Forstall ne navodi. U jednom kraćem sastavku bez naslova Forstall kaže da *»postoji mišljenje, koje potvrđuju i isprave, da je ovaj rod bio rod rimskih Sulpicija*«, ali i ovdje ne navodi koje su to isprave. Najvjerojatnije je da je Forstall pri tom mislio na donaciju Ludovika iz 1347. g. U Forstallovim spisima i prijepisima ove isprave nema međutim rečenice koja se nalazi u kopiji spomenutoj u Lučićevu pismu. Ta rečenica *»... ex Romano, ut fertur Sulpitiorum sanguine oriundi...»*, nalazi se jedino ovdje spomenuta. Srećom sačuvala nam se ta kopija iz Lučićeve ostavštine. Kopija nosi ovjeru Ivana Cupparea³¹, arhidakona splitskog, Lučićeva prijatelja, koji je navodno tekst uspedio

³⁰ Pismo I. Lučića M. Forstallu od 9. VII. 1667, Fasc. 280—B, str. 22—23.

³¹ Kopija isprave Ludovika I. iz 1347. g., koju je u Veneciji ovjerio Lučićev prijatelj Ivan Cuppareo (Kuparić), nalazi se danas u Arhivu Hrvatske: *»Documenta medievalia varia*» br. 54, a potječe iz arhiva Fanfonja-Garanjin u Trogiru gdje su se čuvali mnogi Lučićevi rukopisi. — Ivan Cuppareo (1635—1694), od 1666. g. bio je arhidakon splitski a boravio je dulje vrijeme u Veneciji, te je surađivao s Lučićem obavljajući mu povijesnu građu. God. 1684. postao je biskup Trogira. v. I. Ostojić, *Metropolitanski kaptol u Splitu*, Zagreb 1975, str. 188—189. i passim.

s originalom i »ustanovio da mu doslovice odgovara«. Cuppareo je stalno boravio u Veneciji i obavljao razne usluge Lučiću. Održavao je uz ostalo, i vezu sa Zrinskim a M. Forstallom. Preko njega Lučić je slao dokumente Forstallu i dobivao mnogobrojne prijepise isprava koje je Forstall slao Lučiću u Rim. Forstall je često boravio u Veneciji, osobito u doba kad se radilo na obnovi mletačkog plemstva Zrinskim (1665—1668. g.). Tada je Forstall donio u Veneciju kao dokumentaciju mnoge originale isprave koje su trebale potvrditi da su Petar Zrinski, sin mu Ivan i nećak Adam potomci kneza Pavla II. Bribirskog i Ostrovičkog. Među tim ispravama nalazila se i donacija kralja Ludovika za Zrin iz 1347. g. Što se tiče kopije dostavljene Lučiću, treba upozoriti na to da ona ne odgovara originalu kakvu danas poznajemo ne samo zbog rečenice o Sulpicijima već i zbog toga jer je u kopiji izostavljen odlomak koji govori o nevjeri Grgura i Jurja (Subića Bribirskih) u doba Karla Roberta i o njihovu vraćanju na put »dužne vjernosti i odanosti« kralju Ludoviku i svetoj kruni. Taj odlomak izostavio je Forstall i u tekstovima svojih djela (*»Stemmatographia«* i *»Genealogija«*) i u prijepisu ove isprave unutar gradje koja se sačuvala. Upravo iz toga proizlazi da je kopija, koju je Lučić primio od Forstalla, prijepis iz neke preradbe originalnog teksta ove isprave, a vidljivo je također da je Forstall intervenirao u njezin tekst ne samo pišući svoje povijesne radove već i u prijepisima originala što navodi na misao da je dodao rečenicu o Sulpicijima³². Pišući svoja djela i upotrebljavajući izvore, Forstall se nije dakle ustručavao izostaviti podatke koji bi mogli biti neugodni za stvar Zrinskih ili čak dodati one koji su mogli biti podrška njegovim tezama.

Lučić je uputio Forstallu mnogo savjeta i upozorenja glede kritičke upotrebe izvora i posebno isprava. Lučić je davao prednost ispravama koje su za njega »imale veći autoritet nego bilo koji historičar«³³. Za potrebe svoga djela Forstall je također još prije uspostavljanja kontakata s Lučićem prikupljao isprave i njihove prijepise, sastavio je registar isprava arhiva Zrinskih u Čakovcu za

³² Cf. T. Smičiklas, *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, vol. XI, Zagreb 1913, br. 289, str. 382—383 (Ex originali charta cameracae Posoniensis, confirmata ab eodem Ludovico A. 1368.). U fondu »Obitelj Zrinski« postoji više prijepisa te isprave od M. Forstalla i drugih. U *Stemmatographiji* Forstall je izostavio odlomak koji govori o vraćanju na put vjernosti, v. Fasc. 280—E.

³³ U neobjavljenom predgovoru u *De regno Dalmatiae et Croatiae*, koji se čuva unutar spisa u Arhivu splitskog kaptola, Lučić je napisao: »... quod pro certo asserui, id ex scripturis antiquis maximo labore amicorumque favore inventis scripsi: harum enim apud me maior auctoritas quam quorumlibet historicorum.« v. M. Kurelac, *Lučićev autograf djela »De regno Dalmatiae et Croatiae« u Vatikanskoj biblioteci i drugi novootkriveni Lučićevi rukopisi*, Prilog I, Zbornik Historijskog instituta JAZU, vol. 6, Zagreb 1969, str. 162. — U pismu M. Forstallu od 23. XI. 1666. g. Lučić izjavljuje u istom smislu: »Non occorre che mi inuissasse le parole dell'Isthuanfi per prouare che li conti de Corbauia fossero di casa Torquata... l'allegationi de historici moderni non me lo persuaderanno...«, l. c. str. 35, verso.

potrebe svog djela³⁴, pribavljao je isprave po dalmatinskim gradovima³⁵ i u samim djelima pozivao se na isprave donoseći često velike ulomke ili čak prijepise istih. Dakako činio je to nekritički i proizvoljno. Znajući da Forstall piše djelo o hrvatskim plemićkim obiteljima i posebno rodoslovlje Zrinskih, Lučić je, sa svoje strane, ponudio isprave koje je imao kod sebe u Rimu i ujedno molio da mu se pošalju isprave koje nije posjedovao, naročito one iz arhiva Zrinskih u Čakovcu o kojim je htio izreći svoje mišljenje i s kojima se želio poslužiti, odnosno objaviti ih u »*Memorie istoriche di Tragurio*«. Molio je Forstalla da mu te isprave pošalje »*cjelovite i autentične*«, prepisane s onom točnošću kao što je to učinjeno u njegovu djelu *De Regno*³⁶. Da bi utvrdio njihovu autentičnost, Lučić je želio izvršiti usporedbu s ispravama koje je imao u Rimu, a kako su se oko tih isprava i njihova sadržaja nagomilali mnogi problemi i pitanja, Lučić je u više navrata pozivao Forstalla »*da sa svim ispravama i drugim povijesnim spisima dođe u Rim*«. Lučić je pisao Forstallu da bi mu u tom slučaju »*mogao usmeno udovoljiti u mnogim stvarima, koje se teško, mogu izraziti pismenim putem, a neke se ne smiju niti staviti na papir*«³⁷. Ta značajna izjava otkriva veliku opreznost Lučića u rješavanju delikatnih pitanja koja su često s područja povijesti zalazila u područje ličnih odnosa i politike.

Lučić je prosredovanjem splitskog arhidakona I. Cupparea primio od Forstalla velik broj prijepisa isprava, među kojima i privilegij kralja Andrije II. iz 1293. g., privilegij Ludovika za Zrin 1347. g., privilegij Ferdinanda za Čakovec 1554. g., privilegij mletačkog plemstva Pavlu II. iz 1314. g., dokumente o obnovi mletačkog plemstva Zrinskima iz 1667. g. itd. Pri tome se Lučić susretao s nedovoljno točnim prijepisima, skraćivanjima i umecima poput onih u opisanoj donaciji Ludovikovoju za Zrin. Jedan takav diplomatski problem predstavljala je isprava Andrije II. iz 1293. g. Informiran da je prijepis³⁸ učinjen s originala, Lučić je »*ostao začuden*« što na kraju privilegija kralja Andrije »*nisu registrirana imena velikaša i*

³⁴ Regestarij isprava arhiva Zrinskih u Čakovcu, Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 281. konvolut A. Regesti isprava teku kronološkim redom s navodnom signature arhiva a katkada i vanjskim opisom.

³⁵ Ovjerovljeni prijepisi isprava iz Trogira uvezani su u posebni sveščić naslovljen na bana Zrinskog. Ovdje se nalazi ovjerovljeni prijepis poznatog epitafa banu Mladenu »*Heu gemma splendida...*« iz katedrale u Trogiru. Forstall je donio tekst epitafa u svojoj *Stemmatographiji*. Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 280, konvolut E.

³⁶ Pismo I. Lučića M. Forstallu od 29. I. 1667: »*Delle scritture che dice non potermi inviare se non certi periodi et ch'ora non si possono havere intiere, intenderò che me le faci capitare intiere et autentiche con quella esattezza ch'haura ueduto ch'ho fatto io di quelle che ho citato o registrato nell'opera...*« Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 280, — A, str. 14—15.

³⁷ Pozive da povjerljiva osoba ili M. Forstall dođe u Rim s ispravama upućuje Lučić u pismima od 23. XI. 1666 i 29. I. 1667, l. c. Fasc. 280—A, str. 35. i 15.

³⁸ Prijepis isprave Andrije II. iz 1293. g., učinjen u Veneciji od I. Cupparea za Lučića, našao sam u Arhivu Hrvatske: *Documenta medievalia varia*, Kut. 1, br. 52 (nekad Arhiv Fanfonja-Garanjin u Trogiru).

biskupa ugarskog kraljevstva kao što je to uvijek bio običaj u kraljevskim privilegijama«. Lučić je pretpostavio da je možda sam Forstall prepisujući izostavio ova imena da bi prištedio i sebi i Lučiću trud. Stoga je zamolio Forstalla da mu pošalje sva imena što će mu biti od koristi pri provjeri drugih isprava toga doba. Uz to je Lučić upozorio da je u prepisu izostavljeno mjesto izdanja privilegija, te je na kraju zamolio da Forstall ponovno pregleda ovu i druge isprave i obavijesti ga ako nađe razlike na koje ga je Lučić upozorio³⁹. Ne znamo da li je Forstall poslao neko objašnjenje u vezi s ovom značajnom ispravom kojom se dodjeljuje naslov »*Banatus Maritimus*« Pavlu Bribirskom, njegovoj braći i nasljednicima. Jedino opaska Lučićeva u djelu »*Memorie storiche di Tragurio*« da se ta isprava čuva kod knezova Zrinskih i da je jedini privilegij kralja Andrije koji je vidio, ukazuje na to da je Lučić ispravu još provjeravao prije nego što je odlučio da je uvrsti u dodatak svom djelu *De Regno*⁴⁰.

S tim u vezi valja napomenuti da se u prijepisima isprava iz arhiva u Čakovcu nalazi cjelovit tekst ove isprave iznad kojeg stoji uz signaturu čakovačkog arhiva (N. 490) i godinu bilješka: »*Litterae pulcherimae*«⁴¹. Za postupak samog Forstella značajno je da je u djelu »*Stemmatographia*«, slično kao i u donaciji Ludovika za Zrin izostavio neugodne obveze za Bribirske koje izlaze iz ovog privilegija Andrije II.⁴²

Premda je autoritet isprava za Lučića bio velik, on nije tražio da samo po svojim diplomatskim osobinama odgovaraju vremenu u kojem su nastale (kod čega treba pretpostaviti i analizu pisma i opis pečata što je također Lučić savjesno provodio), već da odgovaraju realnosti stvari na koju se odnose. Taj temeljni princip rukovodio ga je da posumnja i u ovjere kaptola, da pretpostavi kasnije pre radbe, interpolacije i dodatke, ali da daje povjerenje i eventualno

³⁹ Zbog važnosti teksta i Lučićeva metodološkog pristupa navode se ovdje doslovice riječi iz pisma od 25. VI. 1667: »... *asserendosi che siano Originali resto maravigliato che nel fine de Priuilegio del Re Andrea non siano registrati li nomi delli Baroni e Vescovi del Regno d'Vngaria come e stato sempre solito farsi nelli Priuilegij Regali; ma questo potrebbe essere che V. P. haurà o messo di copiare per leuar à se et à me il sedio: io pero vorrei ueder tutti essi nomi col rafronto de quali potrei servirmi per verificare altre scritture di quel tempo; osseruo anco che è o messo il luoco della data del Priuilegio.*« Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 280—A, str. 17.

⁴⁰ Ioannes Lucius, *Addenda vel corrigenda in De regno Dalmatiae et Croatiae u Inscriptiones Dalmaticae*, Venecija 1673, str. 63—64. (tekst privilegija); isti, *Memorie storiche di Tragurio ora detto Traù*, Venecija 1673, str. 132 (o privilegiju i gdje se čuva).

⁴¹ Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 281—A, svežanj II, fol. 107—108 (str. 157—159).

⁴² Prijepis isprave Andrije II. iz »*Stemmatographiae*« i ostalih Forstallovih spisa, objavio je uz raspravu o tom pitanju M. Pandžić, *Diplomatičko-povijesna analiza povelje hrvatsko-ugarskog kralja Andrije II (III), kojom se bribirskom knezu, hrvatskom banu Pavlu Subiću podjeljuje nasljedno banstvo* (1293. g.), Arhivski vjesnik, god. XVI, Zagreb 1973, str. 327—350.

kopiji originala kao npr. za privilegij kralja Bele Bribirskima pisan 150 g. prije Lučića koji je smatrao istinskim i realnim⁴³. Lučićeve mogućnosti u provedbi kritičke metode bile su dakako ograničene s obzirom na stupanj razvoja pomoćnih povijesnih znanosti u to doba kao i s obzirom na mogućnost vršenja komparacije s drugim ispravama često teško dostupnim. Lučić je tako dijelom povjerovao u privilegij Blagajskim — Orsinima jer se temeljio na ispravi⁴⁴. Pred Lučićem je bio majstorski izrađen falsifikat koji je raskrinkan tekar krajem XIX. stoljeća. Uza sve to Lučić je negirao porijeklo Blagajskih od antičke rimske porodice Orsina i smatrao da se radi o srodstvu sa suvremenim Orsinima srednjeg vijeka. Vjerojatno je na krivi put navela Lučića ovjerena kopija isprave kralja Emerika datirana 1218. g. a dao ju je ovjeriti Lučićev prijatelj i rođak Karlo Vrančić u Šibeniku, na temelju predložka iz knjige isprava koja se čuvala u to doba u »Muzeju obitelji Vrančić« u Prviću kraj Šibenika.⁴⁵

Što se tiče porijekla Frankopana, Lučić je smatrao da bi i oni »mogli biti« rimskog porijekla poput Orsina, ali nije bio tako siguran kao kod Orsina, jer nije bilo isprave koja bi to potvrđivala. U *De Regno* nazvao je knezove Krčke na kraju djela Frankopanima (jer, kaže »u privilegijama knezova Krčkih nije naišao na ime roda«), ali nije donio genealošku tablu. Došavši 1655. g. u Rim, želio je Lučić doznati postoje li ondje izvori iz kojih bi se moglo vidjeti kako je odvjetak Frankopana, koji se nalazi u Hrvatskoj, potekao od rimskih Frankopana. Međutim Lučić kaže da ništa nije mogao naći osim rukopisa Onophriusa Panviniusa (Onofrija Panvina) u kojem se opisuje porijeklo Frankopana od Rimskih Anicija i dalje nadovezuje na rod Michielija u Veneciji. Ovo porijeklo i srodstvo nije počivalo na ispravama već na nekim starim izgubljenim kronikama na temelju kojih je Panvinije po zahtjevu Frankopana izradio svoje djelo »*De gente Frangipania II. IV.*«. Panvinijevo djelo ostalo je u rukopisu, a Lučić je upozorio Forstalla da bi taj rukopis

⁴³ Pismo Lučića M. Forstallu od 23. VI 1668, Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrin-ski, Fasc. 280—A, str. 11.

⁴⁴ Pisma I. Lučića M. Forstallu od 16. X 1666, I. c. str. 54, 9. VII 1667, I. c. str. 22a, 28. VII 1668, I. c. str. 9.

⁴⁵ Kopiju kojom se služio Lučić pronašao sam u Arhivu Hrvatske: Documenta mediaevalia varia, I, Nr. 51 (nekad Arhiv Fantonja-Garanjin u Trogiru). Prijepis je izvršen iz knjige koja se tada (1667. g.) čuvala u Šibeniku »in Museo Nobilitis Viri D. Caroli Verantii«, a kasnije je svršila u Budimpešti u Nacionalnom Muzeju — Biblioteka. O ovom falsifikatu (P. Skalića) prvi je pisao L. Thalloszy u *Codex diplomaticus comitum de Blagay*, Budimpešta 1897, predgovor str. IX—XI. Objavljujući ovu ispravu T. Smičiklas je napomenuo: »*Listina u ovom obliku naročito u drugom dijelu, veoma sumnjiva.*«. v. *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, vol. III, Zagreb 1905, str. 170. — Osim što je imao povjerenja u prijatelja i rođaka Karla Vrančića, kojemu je pripadala isprava i koji ju je dao ovjeriti, valja napomenuti da je Lučić bio u prijateljskim odnosima s rimskim Orsinima.

trebao biti tada »kod markiza Frankopana u Hrvatskoj«⁴⁶ Lučiću drugo nije bilo poznato. Sve se osnivalo na tradiciji koja je opstojala u rodu Frankopana i na Panviniusu. Postojale su međutim lične veze i kontakti rimskih i hrvatskih Frankopana onoga doba, a Lučić je bio suočen i sa suvremenim srodstvom Frankopana. Frankopani su bili usko povezani s posljednjim rimskim Frankopanom Marijem, a Franjo Krsto Frankopan, brat Katarine Zrinske naslijedio je, a kasnije dobio darovnicom A. Barberina i ženidbom Frankopanske posjede u Italiji grad Nemi i dvorac na trgu sv. Marka u Rimu. Nije isključeno da je Lučić, koji je dobro poznao Barberine i radio u njihovoj biblioteci, poznao sve te odnose i samog Franju Krstu Frankopana koji si je nadjeo naslov markiza i poslije 1655. g. boravio u Italiji gdje se je 1658. g. oženio nećakom Barberina Julijom Naro⁴⁷. Ne treba posebno isticati koliko je Forstallu bila važna ta rodbinska veza jer su Zrinski bili s Frankopanima u višestrukome srodstvu. Po ovom srodstvu Frankopana Zrinski su ušli u srodstvo i s Barberinima preko Franje Krste i Katarine, a Forstall je 1664. g. u svojoj »*Stemmatographiji*« nazvao papu Urbana VIII. (Mafea Barberina) rođakom Zrinskih⁴⁸. Kardinal Franjo Barberini inače zaštitnik grada Dubrovnika i prijatelj mnogih naših istaknutih ličnosti XVII. stoljeća (Križanić, Paštrić, Gradić i dr.), intervenirao je 1670. g. — 1671. g. kod Leopolda za Franju Krstu Frankopana i Petra Zrinskog.

Ako se uzme u obzir da je rodoslovlje i porijeklo u to vrijeme bilo vezano ne samo uz čast i ugled već i uz značajne materijalne koristi, a kod plemićkih obitelji i dinasta bilo važan argument u diplomatskim odnosima, jer su ženidbeni ugovori imali često karakter državnih ugovora, onda se može jasnije sagledati koliko je bilo u Lučićevu doba delikatno osporavati nečije porijeklo, a još više o tome pisati i objavljivati. Kao primjer može poslužiti i slučaj knezova Posedarskih od roda Gusića, Lučićevih prijatelja, koji su Lučiću dali rodoslovlje roda, ali ga Lučić nije štampao, već samo ono što se nalazilo u ispravama koje je posjedovao, i to zato što nije našao vezu između tradicije i isprava. Lučić je negirao da su Posedarski od roda Torkvata, ali je Forstallu priopćio da ako knezovi Podarski žele biti od kuće Torkvata na osnovi privilegija kralja Rudolfa (1594.) g. i na temelju autoriteta Istvanfija, nije na njemu da im to osporava i da on ne želi da im u tome proturječi. Lučić je na-

⁴⁶ Pismo I. Lučića M. Forstallu od 28. VII. 1668, Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 280—A, str. 9. O porijeklu hrvatskih Frankopana od rimskih Anicija i literaturi koja se na to pitanje odnosi, kao i o djelu *Onofria Panvinija* (Honuphriusa Panvinius): usp. V. Klaić, *Ime i porijeklo Frankopana*, Vjesnik hrvatskog arheološkog društva, N. S. sv. IV, Zagreb 1900, str. 1—20. Rukopis djela H. Panvinius »*De gente Frangipania I. IV.* (prijepis), čuva se u »*Biblioteca Angelica*« u Rimu pod signaturom Mss. 77 (kod Klaića netočno Ms. 7).

⁴⁷ S. Ježić, *Zivot i rad Frana Krste Frankopana*, Zagreb 1921, str. 14—17.

⁴⁸ M. Forstall, *Stemmatographia Mavortiae familiae Comitum de Zrin*, Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 280—E, str. 150.

glasio da je htio samo »u povjerenju priopćiti svoje mišljenje i izreći one stvari koje mogu imati čvrste temelje s obzirom na pravu istinu daleko od svakog laskanja«⁴⁹.

Lučićevo djelo i metoda svakako su utjecali na Forstalla tako da je ne samo izmijenio neke svoje postavke već je u svojim sastavcima nastalim poslije 1666. g. obilno upotrebio Lučićev autoritet i često se pozivao na tekst Lučićeva *De Regno*. U tom pogledu značajan je uvod u »*Synopsis Genealogiae familiae Zrinianae*« u kojem Forstall na prvom mjestu citira Lučića, u čijem djelu se nalaze podaci o prošlosti Zrinskih utemeljeni na brojnim ispravama kojih navodno Lučić još mnogo posjeduje. U ovom spisu Forstall posebno ističe Lučićevo mišljenje da Šubići nisu rimske krvi, već da potječu »*ex primigeniis veterum Croatarum familiis*«⁵⁰, kao i to da i za krbavske knezove Lučić smatra da ne potječu od familije Torkvata. Pozivajući se na Lučića, citira Forstall ovdje privilegij kralja Bele banu Šubiću a zatim opet prema Lučiću ističe da su braća, sinovi i unuci Stjepanovi imali »*gotovo apsolutnu vlast u Dalmaciji, Hrvatskoj i Bosni*«. Pod posebnim točkama govori se u ovom Forstallovu spisu o vlasti Šubića na Jadranu i u dalmatinskim gradovima, pa se navodi pozivom na Lučića da je Mladin bio 1312. g. »*Comes perpetuus Jadrensis*« kao i to da su Šubići posjedovali Split, Omiš Trogir, Zadar, Klis i druge primorske gradove. Mladin je bio »*Dalmatiae princeps*«, brat njegov Juraj bio je knez svih primorskih gradova i za to je bio nazvan primorskim knezom, a kasnije knezom Dalmacije. »*vocatum proinde Comitem Maritimum, et postmodum Comitem Dalmatiae*«⁵¹.

U kratkom historijskom radu pod naslovom »*La casa de Subich*« koji je Forstall sastavio kao uvod uz dokumente za obnovu mletačkog plemstva Zrinskima, poziv na Lučićevo djelo također je veoma čest i značajan⁵². U jednom od rukopisa nema traga rimskom porijeklu Šubića, već se samo spominje »*Casa Subich*«, dok u drugom rukopisu stoji »*kuća Sulpicija pučki zvana Subich*«, iz čega se vidi da se Forstall nije tako lako odricao rimskog porijekla. Ipak svoje podatke o moći Šubića osniva Forstall i ovdje na Lučiću. I ovaj spis

⁴⁹ Pismo I. Lučića M. Forstallu od 25. VI 1667. Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 280—A, str. 19. Lučić je opširno pisao o rodu Gusića inzistirajući na tome da ne potječu od rimskih Torquata i Manlia. Kao argument za identifikaciju imena roda nacrtao je i poslao Forstallu grb Gusića na kojem se nalazi guska. Pisao je: »... *hauendo io trouato nelle scritte antiche che li Conti di Corbauia erano della famiglia Gussich et hauendo questi nell' arma l'occa, che, come ella sà, si dice Croato (Gusca) e non hauendo trouato ch' alcuna scrittura antica o autore esprimesse che fossero della famiglia Torquata, mi sono aueduto che questa illatione che li Gussichi siano delli Manlii Romani sia stata inuentione di qualche Pedante altrettanto ignorante dell' historie, quanto arditio impostare di falsita circa il 1500...*«

⁵⁰ Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 280, konvolut A, fol. 3.

⁵¹ Ibid. fol. 4 verso (str. 19).

⁵² »*La casa Subich*«, Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 280, konvolut C, str. 23—25.

imao je svrhu da istakne moć i ugled Šubića-Zrinskih u prošlosti i sadašnjosti i da posebno upozori na njihove usluge učinjene Veneciji što je trebalo olakšati postupak oko obnove mletačkog plemstva Zrinskima. Zato je Forstall smatrao potrebnim istaknuti da je kuća Šubića bila u XIII. i XIV. stoljeću u vrijeme izdavanja privilegija mletačkog plemstva, »najmoćnija u čitavom Iliriku« i da su Šubići vladali »na cijelom teritoriju Dalmacije, Hrvatske, Slavonije, Bosne kao apsolutni vladari«, o čemu da svjedoče Toma Arhiđakon i Mavro Orbin, a »opširno govori o veličini i moći ove kuće Ivan Lucius iz Trogira«, koji je, kako kaže Forstall, »doduše moderni i još živući historičar, ali nesumljiva povjerenja u toj stvari«⁵³. Pozivajući se na mnoge naslove i rodoslovno stablo Bribirskih u Lučića, Forstall kratko napominje da su Pavao, Grgur, Nikola i Juraj i drugi članovi te kuće bili »najmoćniji vladari, banovi i gospodari Dalmacije«, i kako Lučić piše: »*Tam in Mediteraneis quam in Maritimis Dominium absolutum habuerunt, omnisque Regali more stantebant*«⁵⁴. I pri isticanju usluga koje su Šubići činili Veneciji, osim što navodi Forstall mletačke kronike, poziva se obilno na Lučića, citirajući stranice *De Regno* na kojima se o tome govori.

Da bi prikazao Lučićevo svjedočanstvo u tom predmetu, pri obnovi mletačkog plemstva, objektivnim, Forstall je smatrao potrebnim navesti da Lučić »nije ništa znao o porijeklu knezova Zrinskih od roda Šubića kad je tiskao svoju povijest i genealoško stablo Bribirskih« i da se čak čini da na nekim mjestima Lučić »piše strastveno protiv moći kuće Šubića«. Forstall je morao na neki način objasniti zašto nema Zrinskih na genealoškom stablu Bribirskih Šubića u *De Regno* i dokazati da Lučić ne piše iz neke sklonosti prema Zrinskim, pa se poslužio onim što ga je sigurno smetalo u Lučićevim opisima vladanja Bribirskih knezova. U uvodu u spis »*Synopsis Genealogiae familiae Zrinianae*« on se još opširnije osvrnuo na Lučićevo pisanje navodeći da dalmatinski historičari nikada o hrvatskim rodovima ili svojim knezovima i vladarima ne pišu bez žuči i da se prigovara Lučiću zbog njegova načina pisanja i nezahvalnosti jer da je pripisao tiraniju onim knezovima koji su njegovu domovinu Trogir i primorske gradove obdarili najvećim privilegijama, dok protiv Mlečana koji su oduzeli sve privilegije blagim riječima kaže da su privilegije korigirale udvorice. U daljnjem tekstu međutim Forstall napominje da je termin tiranije kod Lučića većim dijelom upotrijebljen u starom stilu za pojam apsolutne vlasti⁵⁵.

Forstallu je bilo neobično stalo da naglasi suverenost Šubića i Zrinskih. Govoreći o dodjeli mletačkog plemstva Šubićima 1314. g. u samoj predstavi, upućenoj mletačkim vlastima, ističe Forstall da je privilegij za kojeg se moli da bude obnovljen Zrinskim izdat na

⁵³ Ibid., str. 23.

⁵⁴ Ibid., str. 24.

⁵⁵ Dodatak uz »*Synopsis*«, Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 280; konvolut A, str. 18 (fol. 4).

osnovi običaja koji primjenjuje Mletačka Republika kad želi počastiti susjedne vladare i moćne vladalačke kuće, navodeći da sam privilegij iz 1314. naziva Pavla II. kneza trogirskog »*egregius et potens princeps*«. U sastavku uz »*Synopsis ...*« ističe Forstall posebno da se u diplomi koju je izdao Ivan Soranzo Mladin naziva »*Magnificus ac potens princeps*« i da Šubići nisu postali mletački plemići zbog toga što su bili pod vlašću Venecije, već prema običaju Mletačke Republike da nagrađuje susjedne vladare ako su im pritekli u pomoć, te da su u tom smislu gotovo svi vladari Italije, nećaci rimskih papa, a i sama francuska kraljevska kuća Burbonaca, upisani u knjigu mletačkih plemića.⁶⁶

Lučić je u akciji za obnovu mletačkog plemstva Zrinskima sudjelovao ne samo tako što je na molbu Zrinskog i Forstalla prikupljao podatke značajne za porijeklo Zrinskih od Šubića Bribirskih i stavio na raspolaganje isprave koje dokazuju rodoslovno stablo, već je davao upute u vezi s ispravama koje bi mogle biti od koristi Zrinskima. Bilo mu je vrlo stalo do priznanja mletačkog plemstva i bio je stoga vrlo radostan kad je dobio od Forstalla obavijest da je u Veneciji pronađen spis o dodjeli mletačkog plemstva banu Mladinu 1314. g. Odmah je potakao Forstalla da priskrbi autentičnu kopiju svih izdatih privilegija iz kojih se može vidjeti ne samo razlika u naslovima kneza Pavla i kneza Jurja spram naslovu bana Mladina već i izrazi veće časti za Mladina kao bana. Lučić je također poticao Forstalla da iskoristi tu rijetku priliku »*kakve više nikada neće biti*« i potraži druge isprave »*koje su u Veneciji skrivene u zaboravu a koje mogu biti na čast obitelji Zrinski*«⁶⁷. G. 1667. Lučić je primio prijepise isprava iz 1314. g. i tekst same obnove plemstva Zrinskima 1667. g. koji je ovjerio u Veneciji I. Cuppareo⁶⁸. U »*Memorije istoriche di Tragurio*« donio je tekst isprave dužda Ivana Soranza o dodjeli mletačkog plemstva knezu Pavlu II, »*začetniku kuće Zrinski*«, i upozorio na obnovu mletačkog plemstva suvremenim Zrinskima.

U Lučićevu radu na prošlosti roda Zrinskih i u njegovim odnosima sa Zrinskim posebno mjesto zauzima pitanje njegove geografsko-političke karte »*Illyricum hodiernum*« i njezine posvete banu Petru Zrinskom. Iz ovog Lučićevog angažmana možda se najjasnije

⁶⁶ Ibid.

⁶⁷ Pismo I. Lučića M. Forstallu, od 9. VII. 1667, Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 280, konvolut B, str. 22—23.

⁶⁸ Prijepis dokumenata u vezi s obnovom mletačkog plemstva Zrinskima čuva se u Arhivu Hrvatske u Zagrebu unutar skupine: *Documenta medievallia varia*, B, br. 53 (nekoć Arhiv Fanfonja-Garanjin u Trogiru). Dokumente je prema ovom prijepisu objavio E. Laszowski, *Knezovi Šubići Zrinski kao mletački plemići*, Vjesnik Zemaljskog arkiva, God. XIII, Zagreb 1911, str. 48—53. Laszowski nije znao da je te prijepise dao učiniti I. Cuppareo za I. Lučića i da je dio Lučićevih rukopisa dospio svojevremeno u Arhiv obitelji Fanfonja-Garanjin u Trogiru. U uvodnoj studiji (str. 45—47) Laszowski ne spominje da je o obnovi mletačkog plemstva Zrinskima već pisao Lučić.

vidi da Lučić kao kritički historičar nije bio nezainteresiran za politička zbivanja svoga doba i aktuelne probleme svoga naroda. Uško povezan sa Stijepom Gradićem, dubrovačkim ambasadorom u Rimu, Lučić je bio upućen i na neki način uključen u mnoge Gradićeve akcije animiranja evropskog protuturskog raspoloženja i eventualnog stvaranja šireg protuturskog fronta. O tome svjedoče Gradićevi protuturski traktati, Lučićeva pisma Valeriju Ponteu u Zadar i Lučićevi neobjavljeni spisi. Lučić je bio uvjeren da udružene kršćanske (evropske) snage mogu učiniti uspješnom borbu protiv Turaka, koju su Hrvati započeli i da bi pomoć organizirane protuturske fronte vojnim uspjesima Hrvata mogla dovesti do zbacivanja turskog jarma i kod ostalih slavenskih naroda te do konačnog istjerivanja Turaka iz Evrope⁵⁹. Ne treba posebno isticati šta je u tom kontekstu značila vojna i diplomatska aktivnost Zrinskih, koji su ionako bili, ne samo kod naših ljudi već i u Evropi, protagonisti nade u mogućnost vojnog poraza Osmanlija. Lučić je bio živo zainteresiran da u svemu izađe ususret banu Petru Zrinskom i da pridonese njegovu ugledu⁶⁰. Činio je to prije svega utvrđivanjem realnih povijesnih činjenica o njegovu rodu, a zatim i njihovim objavljivanjem. Podloga međutim Lučićeva rada nije bilo samo lično poznanstvo i prijateljstvo sa Zrinskim, a još manje posao službenog historiografa, već je iza tog angažmana ležala poduzetnost političkih interesa i stavova u trenutku jedne politički vrlo teške i složene međunarodne konstelacije, kad su velike sile ozbiljno ugrozile ostatke samostalnosti naših rasparčanih i stranim silama podvrgnutih zemalja i naroda koje je Lučić okupio pod naslovom »*Illyricum hodiernum*«. U tom trenutku snaga Osmanlijskog imperija počela je opadati otvarajući perspektivu oslobođenja teritorija podvrgnutih osmanlijskoj vlasti a time se ukazivala i mogućnost veće političke samostalnosti i suverenosti, koja se temeljila na stoljetnoj tradiciji i praksi, doduše često izigravanoj. Lučićevo djelo »*De Regno Dalmatiae et Croatiae*« prikazivalo je prošlost zemalja koje su u to doba, kako je već spomenuto, bile u središtu interesa evropske politike, i ujedno donosilo u okviru šeste knjige kratak prikaz suvremenog stanja. Uz *De Regno* priložio je Lučić i šest geografsko-historijskih karata od kojih je šesta zapravo geografsko-politička s naslovom »*Illyricum hodiernum*« zamišljena uz šestu knjigu. Legenda ove karte rječito govori o osnovnoj koncepciji na temelju koje su prikazane naše zemlje: »*Illyricum hodiernum — Quod Scriptores communiter Sclavoniam, Itali Schiavoniam nuncupare*

⁵⁹ »*Operis introductio*«, Lučićev neobjavljeni uvod u *De Regno Dalmatiae et Croatiae*. v. M. Kurelac, *Lučićev autograf...*, 1. c. str. 162—163.

⁶⁰ Nekoliko citata iz Lučićevih pisama: »*ad eternam tui nominis gloriam*«, »*ad tuam laudabilem conatum promouendum*«, »*inter admiratores virtutis et glorie tue habere me intermittas*« — pismo 4. IX. 1666. g.; »*desiderando io che resti servito l'E. Bano in tutto quello che puo dipender della mia debolezza*« — pismo 13. X. 1666. g.; »*al Sr. Bano potra V. P. sempre far testimonianza della mia buona volonta*« — pismo 29. I. 1667.

solent, — in Dalmatiam, Croatiam, Bosnam et Slavoniam distinguitur. — Sed cum eius maiorem partem Turcae obtineant, in Praefecturas eorum more Sanzacatus dictas divisum est, reliquum autem Veneti, Vngari, et Ragusini tenet. — Sanzacatus sunt Bosna, Residentia Basse; Poxega; Cernik; Bihak; Lika et Carhava; Clissa; Herzegowina. U šemama uz karte pod naslovom »Dispositio Tabularum geographicarum« daje se uz šestu kartu i podrobno objašnjenje postojećeg stanja, i to s preciziranjem teritorija u posjedu kršćanskih vlasti spram onog u vlasti Turaka. Lučić je za ovu kartu priredio komentar pod naslovom »In tabulam Illyrici hodierni — Illyricum sive Sclavonia«, u kojem je ukratko iznio ono što je opširno obradio u De Regno. Lučić je predvidio da se taj sažetak, koji je smatrao kratkim sadržajem *De Regno* i nazivao »Summario«, tiska na poleđini karte. Karta »Illyricum hodiernum« ukrašena grbovima Bosne, Dalmacije, Slavonije i Hrvatske (sa krunama) i spomenutim legendama u izdanju *De Regno* iz 1668. g. i u *Atlas Maior* iz 1669. g. nosi posvetu banu Petru Zrinskom od izdavača Joannesa Blaeua. Teško je reći od koga je potekla inicijativa za posvetu karte Petru Zrinskom. Blaeu je običavao u karte unositi posvete i grbove. To je činilo poseban ukras njegovim kartama, a sadržavalo je katkada i važnu informaciju, možda čak neko političko opredjeljenje ili političku poruku. Svakako za kartu i grbove kao i za posvetu »četiriju provincija posvećenih banu« bili su zainteresirani gotovo podjednako Blaeu, Lučić, Forstall i Zrinski.⁶¹

Ova karta imala je inače naročitu sudbinu. Često je uopće nema među kartama priloženim Lučićevu djelu (naročito u izdanjima iz 1666. g. i 1667. g.), mnogi primjerci karte ne nose posvetu, što je sve vezano uz nenormalne okolnosti pod kojima je tiskano djelo *De Regno* u Amsterdamu u doba kuge i holandsko-engleskog rata. Sam Lučić dugo vremena nije primio primjerke svojeg djela, a kad ih je primio, bilo je u njima dosta nedostataka i pogrešaka a nije bilo svih predviđenih priloga. U pismu P. Zrinskom Lučić je 4. rujna 1666. g. napisao da je njegovo djelo bilo objavljeno bez njegova konačnog odobrenja i tom prilikom naročito naglasio da je izostavljena »tabula sexta hodierni Illyrici«. Zajedno sa korekturama tiskanih grešaka Lučić je sredinom 1666. g. poslao J. Blaeuu u Amsterdam i kartu da se tiska. Tom prilikom posveta Zrinskom nije spomenuta i vjerojatno tada još nije bila predviđena. Čini se da je Lučić tek nakon uspostavljanja veze s Petrom Zrinskim, to jest po primitku njegova pisma, poslao Blaeuu uz već spomenuti »Sum-

⁶¹ Karakteristično je za karte razdoblja baroka i apsolutizma (17. i 18. str.), da nisu pružale samo geografsko znanje o određenim teritorijima i o njihovom političkom statusu, već su služile (grbovima, naslovima, simbolima i posvetama) isticanju ugleda i moći vladara / cara, kralja, kneza / i feudalaca, kao i isticanju gradskih slobodina i službi. Tako su bile koncipirane i karte kuće Blaeu. O tome vidi: W. Becker, *Von allem Bild der Welt, Alte Landkarten und Stadtansichten*, Leipzig 1969, str. 115—119; J. G. Leithäuser, *Mappe Mundi*, Berlin 1958, str. 314—316. — Usp. pismo Lučića od 20. XI. 1667. v. bilj. 63.

mario« i banove naslove predviđene za posvetu. Prvi put piše Lučić o njoj 1667. g. kad javlja Forstallu da je uz »*Summario*« poslao Blaeuu i naslove predaka Petra Zrinskog koje je Forstall dostavio Lučiću želeći da se i oni uvrste u posvetu. Lučić je znao da Blaeu nema običaj unositi nikakve druge naslove u posvetu osim naslova onoga kome se karta posvećuje. Zbog toga Lučić nije bio siguran hoće li Blaeu prihvatiti taj prijedlog i da li će se karta tako štampati. Ipak poslao je naslove jer je, kako sam kaže, želio banu »posvjedočiti svoju dobru volju«⁶². Već pod kraj 1667. g. primio je Lučić od Blaeua pokusni otisak karte i izvršio korekture. Tom prilikom je Lučić ponovno poslao naslove Zrinskog, čini se, u definitivnom obliku, te preporučio Blaeuu da se »*Summario*« tiska na poleđini karte, kako bi »svatko mogao biti obaviješten o prošlom i sadašnjem statusu ovih provincija«. Budući da je od Blaeua dobio obećanja o dovršavanju tiskanja tih dopuna, Lučić je pisao: »*Nadam se da ću uskoro imati svoje djelo sastavljeno onako kako sam želio*«. ⁶³

Lučićeva želja se ostvarila, ali ne bez poteškoća. Desilo se naime da je Blaeu izgubio naslove bana Zrinskog koje je primio od Lučića pa se obratio njegovu tajniku Forstallu, ali ne doživši odgovora, ponovno je u vezi s time pisao Lučiću. Lučić je smatrao korisnim da Forstall i Blaeu uspostave direktne veze i prijateljske odnose kakve je on sam imao s obitelji Blaeu, pa je savjetovao Forstalla da piše Petru Blaeu. Vodio je jamačno računa o međunarodnoj reputaciji te izdavačke kuće i o koristi koje mogu iz te veze proisteci za Zrinske. »*Ostavivši po strani što su heretici, on (Petar Blaeu) i njegov otac Ivan vrlo su susretljivi i vrlo ljubazni*«, pisao je Lučić Forstallu.⁶⁴ Veza između Forstalla i Blaeua se kasnije ostvarila i Lu-

⁶² Pismo I. Lučića od 29. I. 1667. g. v. bilješku 37. i 60.

⁶³ Pismo I. Lučića M. Forstallu, 12. XII. 1667. g., l. c., str. 27.

⁶⁴ »*Dal S. Blau m'e stata mandata la carta dell'Illyrico hodierno stampata, l'ho corretto e rimandato et in quella vi saranno tute le 4 arme colorite delle 4 Prouincie dedicate al S^o Bano ... li ho anco mandato li titoli del S. Bano e avisato che stampi al rovescio della carta quel summario ch'ho fatto, anco ogn' uno possi restar informato del stato antico et moderno d'esse Provincie ... spero presto d'aver l'opera compita come desideravo*«. Pismo Lučića M. Forstallu, od 20. XI. 1667, Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 280—B, str. 29—30. — Lučić je kao prilog pismu poslao Forstallu listić s otisnutim amblemom Zbora sv. Jeronima »*Illyricorum*« u Rimu, na kojem se nalazi lik sv. Jeronima s legendom: »*Societas S. Hieronymi Nationis Illyricorum Almae Urbis*« i grbovi Hrvatske, Dalmacije, Slavonije i Bosne. Uz svaki grb Lučić je naznačio boje koje su vjerojatno Forstalla zanimala. Na karti izrađenoj 1663. g. za potrebe toga Zbora (ovdje legenda: »*Congregatio Nationis Illyricae*...«), u doba kad je Lučić obavljao dužnost predsjednika tog Zbora, nalaze se isti grbovi a Lučićeva karta u *De Regno* dosta liči na kartu u Zboru danas Zavodu sv. Jeronima u Rimu. Reprodukcijska karta objavljena je u više navrata kao i listić s likom sv. Jeronima i grbovima. V. S. I (vančić), *La questione di S. Girolamo dei Schiavoni in Roma in faccia alla storia e al diritto ed il breve di S. S. Leone XIII »Slavorum gentem*«, Roma 1901; L. Jelić, *Hrvatski zavod u Rimu*, Vjestnik zemaljskog arhiva, God. IV, Zagreb 1902, str. 1—55, Tab. IV; isto, Zadar 1902; isti, *L'Istituto croato a Roma*, Zadar 1902, Tab. V; J. Matijević, *Hrvatski zavod sv. Jeronima u Rimu*, Rim 1953; isti, *Istituto S.*

čić se tome posebno radovao. U to je doba »*Geographia Blaviana*« bila na vrhuncu svog uspjeha i uživala je neprijeporan svjetski ugled. Nemala je zasluga Lučića da se ime Zrinskog našlo ne samo u *De Regno* već i na stranicama poznatog svjetskog atlasa uz geografsko-historijski i politički prikaz koji je trebao osigurati Lučićev komentar »*Illyricum hodiernum — Illyricum sive Sclavonia*«. ⁶⁵ G. 1668. u proljeće, karta je već bila tiskana i Blaeu je javio Lučiću da je primjerak karte poslao Petru Zrinskom. Lučiću je bilo stalo da karta doista dođe u banove ruke, te je odmah izvjestio Forstalla o pošiljci Blaeua. Tom prilikom zamolio je da mu Forstall pošalje detaljnu kartu Hrvatske ili kartu »*banovog otoka odnosno poluotoka i okolnih mjesta*« čime se po želji Blaeua trebala upotpuniti dosta općenita karta »*Illyricum hodiernum*«, koja je za »gigantski« Atlas maior bila po formatu malena jer je prvotno bila izrađena za *De Regno*. ⁶⁶

U isto vrijeme izvršio je Blaeu, na zahtjev Lučića, i ponovno tiskanje naslovne stranice *De Regno*. Na naslovnoj stranici amsterdamskog izdanja iz 1666. g., koja ima i amblem izdavačke kuće J. Blaeua, nalazilo se naime: *Joannis Lucii Dalmatini, De Regno Dalmatiae et Croatiae libri sex.*« Riječ »*Dalmatini*« bila je dodana bez Lučićeva znanja i Lučić je to smatrao nedopuštenim preinačavanjem naslova svog djela. Taj dodatak uz ime, o kojem je bilo dosta diskusije, ne potječe dakle od Lučića, dapače Lučić je smatrao potrebnim da u pismu Forstallu također upozori na učinjenu preinaku. ⁶⁷ Ako se ima na umu da je Lučić opovrgao glasine o patvorenju

Girolamo degli Illirici, Roma 1953, str. 46; G. Škrivanić, *Karta Stjepa Gradića, Ilirska pokrajina — Dalmacija iz 1663. godine*, Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor, knj. 34, sv. 3—4, Beograd 1968, str. 273—285 + karta. (Kartu je izradio A. Buffalini a upute za izradu mogli su dati S. Gradić i I. Lučić koji su u to doba bili predsjednici Zbora. Budući da je Lučić sam crtao karte za svoja djela i surađivao u Atlasima i Ortelijejom geografskog Lexiconu smatram da je imao više udjela kod stvaranja ove karte nego S. Gradić.)

⁶⁵ J. Blaeu, *Atlas Maior sive Cosmographia — Geographia — Blaviana*, Amsterdam 1669. Da je J. Blaeu imao određene političke tendencije u smislu poticanja protuturskog fronta vidi se jasno iz uvoda u izdanja »*Atlas Maior*« iz godine 1662—1663., koji je posvetio caru Leopoldu, a gdje potiče cara na okupljanje protuturskih snaga i ističe njegove zasluge za obranu od Osmanlija. U francuskom izdanju »*Le grand Atlas, ou Cosmographie Blaviane...*«, Amsterdam 1663) nalazi se posveta Luju XIV. J. Blaeu je imao poseban interes da u izdanje od 1669. g. uvrsti bana Petra Zrinskog i da mu posveti »*Illyricum hodiernum*«, pa je za ostvarenje te namisli angažirao I. Lučića, prijatelja i istoimljenika.

⁶⁶ Blaeu je želio imati karte teritorija dalmatinskih gradova uz opću kartu i karte pojedinih pokrajina (npr. Međimurja). Pisma I. Lučića M. Forstallu od 23. VI i 28. VII 1668. g. Arhiv Hrvatske, Obitelj Zrinski, Fasc. 280, — A, str. 11—12, 9—10.

⁶⁷ Posredovanjem I. Cupparea Lučić je upozorio M. Forstalla na preinaku u naslovu svoga djela. Smatrao je da to treba objasniti usmenim putem, dok je u pismu naveo da je došlo do »*l'alteratione del titolo del mio libro con la parola agiunta Dalmatini*«. Pismo Lučića M. Forstallu od 23. VI 1668, ibid. str. 11.

teksta svoga djela, ta izričita izjava Lučića o mijenjanju naslova značajna je. B. Poparić je postavio tezu o patvorenju Lučićeva djela u Veneciji i, zbog Lučićeve šutnje, ustvrdio da se Lučić pomirio s već štampanim tekstom.⁶⁸ Iz tih najautentičnijih vrela, Lučićevih pisama, jasno se vidi da se Lučić nije mirio niti sa greškama tiska, niti s izostavljenim prilozima, niti s izgledom naslovne stranice. Jasno je da bi Lučić reagirao još energičnije da je tekst djela *De Regno* bio mijenjan. Blaeu je prema Lučićevoj želji izvršio korekture i dopune i iznova odštampano naslovnu stranicu. Tako je tekar s novom naslovnom stranicom, s kartom *Illyricum hodiernum* i posvetom banu Petru Zrinskom, sa svim genealoškim kartama, indeksom i drugim prilozima Lučićevo djelo »*De Regno Dalmatiae et Croatiae*« dobilo onakav oblik kakav je Lučić zamišljao. Izdanje iz 1668. g. treba stoga smatrati definitivnim i cjelovitim izdanjem Lučićeva *De Regno*.

Poslije 1668. g., kad se prekida korespondencija Lučić — Zrinski — Forstall, nizali su se vrtoglavo dramatski događaji Zrinsko-Frankopanske urote. Pri tome se s političke borbe, koja je uključivala objavljivanje brojnih propagandnih spisa većim dijelom francuske provincijencije (princ Condé i dr.) u korist Zrinskog i spisa iz Leopoldova tabora (Montecuccoli) protiv Zrinskog, prešlo na diplomatske i konačno vojne akcije. Lučićev prilog bio je na strani Petra Zrinskog. Njegov prilog upoznao je evropsku javnost sa stanjem u dalekoj prošlosti, a i s aktuelnim političkim stanjem, zemalja i naroda nad čijom je sudbinom trijumfiralna politika velikih sila. U djelu »*De regno Dalmatiae et Croatiae*« i u »*Atlas Maior*« osnovnom geografskom i historijsko-političkom priručniku toga doba na svjetskom nivou, pojavila se, 1668—1669. g. umjesto karata na kojima su dominirali državni amblemi Austrije, Venecije i Turske, Lučićeva karta s kraljevskim grbovima pokrajinâ koje čine »*Illyricum hodiernum*« i posvetom banu Petru Zrinskom sa svim naslovima, među kojima i »*Banus hereditarius Maritimus*«, što je sve moglo biti i povijesna pouka i politička poruka. To je bio prilog Lučićev. Međutim još 1665. g., nakon Vašvarskog mira, kad su antiturske snage u Evropi doživjele duboko razočaranje zbog neiskorištene pobjede nad Turcima, Lučić je pisao: »*Strah od zle budućnosti zakuplja me, jer u ovim stranama naše nevolje nisu uzete u obzir od strane onih koji upravljaju vojnim poslovima a mogli bi nam pomoći...*«⁶⁹ Te crne slutnje Lučićeve ostvarile su se. Kraj svih pobjeda kršćanske vojske i slabosti Osmanlijskog imperija prevladala je politika ravnoteže sila, a apsolutističke snage potrudile su se

⁶⁸ B. Poparić, *Pisma Ivana Lučića Trogiranina*, Starine JAZU, knj. 31, Zagreb 1905, str. 278—297.

⁶⁹ Pismo I. Lučića Valeriju Ponteu od 31. V. 1665. g., v. M. Kurelac, *Suvremenici i suradnici Ivana Lučića*, Zbornik Historijskog instituta JAZU, vol. 6, Zagreb 1969, str. 141.

da zamru dugo uzgajane nade za promjenom stanja koje je Lučić nazvao *stanjem neprekidne bijede i okova*. Jedna od tih nada bio je i za Lučića, kao i za mnoge naše ljude, Petar Zrinski. Bila je to nada jedne Evrope u širem smislu koja je htjela dokrajčiti stanje permanentne turske opasnosti i manipuliranje s turskom opasnošću. Bili su to francuski, njemački, španjolski, rimski, poljski, mletački i drugi krugovi i ostali politički i idejni protagonisti evropskog protuturskog okupljanja s kojima je Zrinski imao razgranate diplomatske i uske prijateljske ili rodbinske veze⁷⁰. Godine 1670. uhapšen je i utamničen Petar Zrinski i sve intervencije evropskih dvorova uključiv njemačkog kneza izbornika, papu, kardinala Barberinija i mnoge druge, nisu pomogle. Godine 1671. pogubljen je Zrinski, a s njime je izgubljena za mnoge kod nas i u Evropi ne samo šansa za skoro i definitivno istjerivanje Turaka.

I Lučić je na poseban način osjetio rezultate toga stanja. Kraj utvrđivanja blize turske granice i nastavljanja teških prilika u rodnom kraju njegov povratak u domovinu, nekad planiran, definitivno je otpao. Kraj toga sve jače se manifestirao venecijanski apsolutizam. Statut grada Trogira, koji je nakon dugih priprema, Lučić priredio za tisak nije mogao biti objavljen, jer je to Venecija zapriječila⁷¹. U svojoj oporuci Lučić je 1677/78. g. ostavio u amanet sunarodnjacima u Rimu: izdanje statuta kao zaloga samostalnosti rodno kraja⁷². U »*Addenda vel corrigenda in De Regno Dalmatiae et Croatiae*«, u *Memorie istoriche di Tragurio*« i na karti »*Illyricum hodiernum*« u *De Regno* i velikom svjetskom atlasu »*Atlas Maior*« J. Blaeua, ostao je trajan spomen Lučićevog angažmana i rada za Zrinske i spomen prijateljstva koje ga je s njima vezalo. Pri tome je Lučićeva znanstvena metoda, koja je nadišla aktualne političke potrebe i nekritičku praksu dvorske historiografije, a brusila se na brojnim delikatnim historiografskim pitanjima, ostala kao trajna prekretnica i baština pokoljenjima.

⁷⁰ O tome usp.: E. Hauman, *Francuska diplomacija i Petar Zrinski*, Nova Evropa, knj. VIII, Zagreb 1923, str. 497—505; A. Dabinović, *Evropska politika u vrijeme Petra Zrinskog i Franje Krste Frankopana*, Hrvatsko kolo, knj. XXIV, Zagreb 1944, str. 168—185; G. Wagner, *Das Türkenjahr 1664, eine europäische Bewährung, Eisenstadt 1964* (s habsburškog stanovišta); A. R. Várkonyi, *La coalition internationale contre les Turcs et la politique étrangère hongroise*, Budapest 1975 (*Studia historica* 102).

⁷¹ Pismo I. Lučića V. Ponteu, 1. II. 1976. g., *Starine JAZU*, knj. 32, Zagreb 1907, str. 81.

⁷² I. Črnčić, *Paoporučka Ivana Lučića Trogrzanina našega povjestnika od 1679. godine*, *Starine*, knj. 26, Zagreb 1893, str. 20—26.

PRILOG

Illustrissime, et Excellentissime D. D. Collendissime

Magna lætitia affectus sum, cum accepi ab humanissimis Litteris tuis, Excellentissime Princeps, nunc denuum tibi constare de iis, super quibus duodecim ab hinc annis Venetiis una cum Comite Petro à Possidaria communi amico, sciscitanti mihi non satisfecisti; obseruaueram enim in tuo penes eundem Comitum sigillo duas alas digniori loco sitas, ex quo coniecturam capiebam antiquum id esse tuę gentis insigne, reliqua uerò posterius addita, et cum eędem alę modo singulę modo binę Spalati tũm in Prętorio tũm alibi in marmore sculptę conspiciantur, et eodem insigni sigilla antiquiora Comitum Breberiensium ornata reperiantur, idcirco Comites Zrinius à vetere Breberiensium Principum domo profectos affirmare solebam olim in Dalmatia, et hic nuper, dum tua et summi uiri fratris quondam tui facinora celebrarentur et si ante quam opus meum ederetur hoc rescissem id in arbore illius familię nunc additum uideres; sed quod in Indagationibus de Regno Dalmatię et Croatię non licuit, lubens reponam in Chronico patrię, quod titulo (Memorie della Città di Tragurio, hora detta Traù raccolte da Giovanni Lutio) scribere aggressus sum. Ad quesita singula, quę facis, quod in pręsens respondere supersedeam, ne grauetur Excellentia tua, facilię enim omnibus satisfaciunt autographa et exempla authentica, ex quibus arborem familię Breberiensis concinnaui, quę si iubebis libenter communicabo Excellentię tuę. De Patriatiu autem Veneto Comititis Pauli Secundi Nobilissimę domus tuę auctoris, nihil compertum in Dalmatia reperitur, eiusdem tamen testamentum confectum Ostrouize anno 1340. penes me est, in quo Georgium filium heredem instituit, et protectioni Venetę Reipublicę commendat. Interim monitam uelim Excellentiam tuam opus meum publicatum fuisse ante quam à me recognosceretur, eoque factum esse, ut non nulla ommissa sint in impressione; et pręsertim tabula sexta hodierni Illyrici, scilicet Prouinciarum Dalmatię, Croatię, Bosnę et Slauię, quam cum correctionibus multorum errorum, quę in opus, et arbores illapsa sunt, Amstęlodamum ad Typographum Blaeum misi, et responsum accepi, se omnia impressurum, sed an huc usque fecerit, scire nequiu.

Quod Comites Corbauię ex Torquatis Romanis orti dicantur, id minime quidem mihi probatur, neque facile adducor, ut mihi suadeam inter Croatos, qui veteres Romanos Dalmatia expulere, quemquam Romanum fuisse, cumque in antiquis monumentis Comitum Corbauię de genere Gussich mentionem facientibus, nulla uestigia gentis Torquatę reperim superius nominato Comiti Petro, qui ex eadem, ut nosti, gente est, pro amicitia significauit unde à Grammaticis id astructum esse potuerit. De Tomci, uel aliorum neotericorum dictis, non est quod me interroget Excellentia tua, cum huiusmodi asserta de rebus antiquioribus nisi graues coniecturę auedant, quibus ea nitantur probare non solem. Illos, qui hortatu tuo de Illustribus familiis istarum partium scribere

aggressi sunt, ad perficiendum tam preclarum opus, urge Princeps Excellentissime, ut ad eternam tui nominis gloriam decora Croatiae, quae in obscuro sunt debitam accipiant lucem, et si lucubrationes suas mecum communicare uolent, quidquid ad tam laudabilem conatum promouendum ex imbecillitate mea proficisci poterit, in medium afferre non grauabor.

Epistolae ad me dirigi poterunt eo modo, quo nunc factum est, uel si commodius uidebitur Arbum ad Illustrissimum Dominum Dominum Gaudentium eiusdem ciuitatis Episcopum, aut Jadram ad Reuerendum Dominum Valerium de Ponte Vicarium Generalem, uel directo ex tuis littoribus itinere Anconam ad Dominum Diodonum Bosdarium notissimum in illo Emporio negotiatorem. Viuat diu, felixque Excellentia tua meque tuae obsequentissimum amare, ut instituisti ac etiam inter admiratores uirtutis, et gloriae tuae habere ne intermittas.

Romae die 4. Septembris 1666.

Excellentiae tuae

*Deuotissimus et Obsequentissimus Seruator
Ioannes Lucius*

(Arhiv Hrvatske, Zagreb, Obitelj Zrinski, Kutija 1, Fasc. 280, Konvolut A, str. 38—39.)

BEITRAG IVAN LUCIUS LUČIĆ ZUR GESCHICHTE DES
GESCHLECHTES ZRINSKI UND SEINE VERBINDUNG
MIT DEM BANUS PETAR ZRINSKI

Ivan Lucius Lučić (Trogir 1604 — Rom 1679) schrieb über das Geschlecht der Zrinski in seinen Werken »Memorie istoriche di Traurario ora detto Traù« und »Addenda vel corrigenda in De Regno Dalmatiae et Croatiae« (*Venedig 1673*), wo sich Ergänzungen zu seinem Hauptwerk »De Regno Dalmatiae et Croatiae libri sex« (Amsterdam 1666, 1668), in welchem er über das Geschlecht der Šubić von Bribir schrieb und ihre genealogische Karte brachte, befinden. Trotz umfangreicher Literatur über Lučić einerseits und über die Zrinski andererseits, wurde über Lučić' Arbeiten zur Geschichte der Zrinski wenig geschrieben, über die persönlichen Beziehungen Lučić' mit Petar Zrinski war überhaupt nichts bekannt. Diese Abhandlung befasst sich besonders mit dem grossen Archivmaterial der Familie Zrinski, wo sich auch die Korrespondenz Lučić' mit Petar Zrinski und seinem Sekretär M. Forstall befindet. Der Vf. analysiert diese Korrespondenz, in welcher man ausser den Urteilen Lučić' über viele Fragen der kroatischen Geschichte, auch neue Angaben über seine Werke und sein methodologisches Verfahren findet. Besonders wertvoll ist L. Brief an P. Zrinski aus Rom 4. 11. 1666, hier spricht er auch von ihrer persönlicher Begegnung in Venedig 1654.

Vf. analysiert die Werke M. Forstalls über die Zrinski und charakterisiert sie als typisch Erzeugnisse eines Hofhistoriographen, welcher dazu noch unkritisch Werke anderer Renaissance-Historiographen benützt (*Orbini, Mrnavić, Isthvanfi, Ratkaj*). Darüber kam Lučić in scharfe Auseinandersetzungen mit Forstall, so z. B. über den angeblichen römischen Ursprung der Zrinski und anderer kroatischer Geschlechter. Mit seiner kritischen Einstellung und reichlichen Benützung von Geschichtsquellen, insbesondere Urkunden, war Lučić einer der Vorläufer der modernen kroatischen Historiographie.

Lučić war nicht nur in persönlichen Beziehungen mit Mitgliedern der Familie Zrinski, sondern von ihnen auch betraut mit gewissen Geschichtsforschungen. Er arbeitete bei dem Verfahren um die Erneuerung des venezianischen Adels der Zrinski, Dokumente und Daten sandte er darüber an M. Forstall. Es gelang ihm durch seine Verbindungen auch, dass der berühmte Herausgeber J. Blaeu in »De Regno« und auch im damals weltbekannten »Atlas Maior sive Geographia Blaeviana« die Karte »Illyricum hodiernum« dem Banus P. Zrinski widmete.

Lučić' antitürkische Einstellung entsprach in vielem jenen P. Zrinskis. Im Moment der Stärkung der Gleichgewichtspolitik, wie auch des Absolutismus und Zentralismus in Wien und Venedig, war Zrinski für Lučić sowie auch für viele andere die einzige Hoffnung für die Möglichkeit der Besserung der äusserst schweren Lage, in der sich unser Land befand. Obwohl er mit S. Gradić bei vielen anti-türkischen Aktionen mitarbeitete, unterlag Lučić doch nicht der Manier der höfischen Historiographie (Gualdo Priorato). Seine wissenschaftliche Methode, die gerade in der Analyse der Quellen für die Geschichte der Zrinski zu Ausdruck kam, übertraf auch die aktuellen politischen Bedürfnisse und bedeutet einen wichtigen Beitrag in der kroatischen Historiographie.